

TYÖMAA 2008 - 2012

**TYÖPERUSTEISTA MAAHANMUUTTOA JA MAAHANMUUTTAJAVÄESTÖN
TYÖLLISTYMISTÄ EDISTÄVÄ AIKUISKOULUTUSOHJELMA**

Opetusministeriön ja työministeriön yhteisen virkamiesryhmän ehdotus 16.3.2007

SISÄLLYSLUETTELO

1. TOIMEKSIANTO JA SEN TAUSTA	3
2. TEHTÄVÄN MÄÄRITTELY JA TYÖN LÄHTÖKOHDAT	3
2.1. ASA -raportin ehdotus	3
2.2. Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma	4
2.3. Kotoutumiskoulutuksen yhteistyöryhmä	5
3. TYÖVOIMATARPEEN KEHITYSTÄ KOSKEVAA ARVIOINTIA	5
4. EHDOTUS TYÖPERUSTEISTA MAAHANMUUTTOA JA MAAHANMUUTTAJIEN TYÖLLISTYMISTÄ TUKEVAKSI AIKUISKOULUTUKSEN TOIMENPIDEOHJELMAKSI	7
4.1. Ehdotukset lähtömaassa tapahtuvien ja maahantulon jälkeen tarvittavien toimenpiteiden tehostamisesta	8
4.2. Ehdotukset työllistymistä ja yhteiskuntaan integroitumista edistävän koulutuksen lisäämisestä ja järjestelyistä	10
4.3. Ehdotukset jatko-opintovalmiuksia lisäävistä ja keskeyttämistä vähentävistä toimenpiteistä	12
4.4. Ammatillista aikuiskoulutusta koskevat ehdotukset	14
4.5. Ammattikorkeakouluja ja yliopistoja koskevat ehdotukset	17
4.6. Opetustoimen, työhallinnon ja kuntien maahanmuuttajapalveluiden henkilöstön osaamista koskevat ehdotukset	23
4.7. Työnantajien ja työelämän toimenpiteitä koskevat ehdotukset	24
5. JATKOTOIMENPITEET JA VOIMAVARATARPEITA KOSKEVAT JÄRJESTELYT	26
6. LÄHDELUETTELO	29
7. LIITTEET	
1. Virkamiestyöryhmän toimeksianto	30
2. ASA –raportin ehdotus 3.6.	32
3. Hallituksen maahanmuuttopoliittisen ohjelman linjaukset	33
4. Kotoutumiskoulutuksen yhteistyöryhmän ehdotukset	43

1. TOIMEKSIANTO JA SEN TAUSTA

Työ- ja koulutusasiainneuvosto, jonka puheenjohtajina toimivat opetusministeri Antti Kalliomäki ja työministeri Tarja Filatov, on käsitellyt useissa kokouksissaan työikäisen aikuisväestön osaamiseen liittyviä kysymyksiä. Tässä tarkoituksessa asetettiin keväällä 2006 viiden ministeriön (OPM, TM, STM, KTM ja VM) virkamiesryhmä laatimaan ehdotuksia ammatillisesti suuntautuneen aikuiskoulutuksen kehittämiseksi.

Ns. ASA-ryhmän 29.9.2006 valmistuneen raportin "Muutoksen ennakkointia ja hallintaa kysyntälähtöisellä aikuiskoulutuksella" ehdotukset jakautuvat seitsemään kokonaisuuteen: 1) hallinnonalojen välisen työnjaon kehittäminen ja kokonaisuuden toimivuus 2) aikuiskoulutuksen tukijärjestelmät, rahoituspohja ja rahastojen tehtävät, 3) kysyntälähtöisyyden ja tehokkuuden lisääminen, 4) aikuiskoulutuksen aseman vahvistaminen koulutuspoliittisessa ohjauksessa, 5) tasa-arvon parantamista koskevat toimenpiteet, 6) työperusteista maahanmuuttoa tukevat aikuiskoulutustoimenpiteet sekä 7) osaamisen asema osana työorganisaatioiden kehittämistä. Raportti on kokonaisuudessaan luettavissa opetusministeriön sivuilla (www.minedu.fi). Virkamiesryhmän raportissa todetaan, että ehdotusten jatkotoimet ajoittuvat pääosin seuraavan hallituksen kaudelle ja että osa ehdotuksista vaatii vielä konkretisointia. Työ- ja koulutusasiainneuvosto on käsitellyt jatkotoimenpidesuunnitelmaa kokouksessaan 15.12.2006.

Edellä selostetuista syistä opetusministeriö asetti 24.1.2007 opetusministeriön ja työministeriön virkamiehistä koostuvan valmisteluryhmän laatimaan 15.3.2007 mennessä konkreettista ehdotusta työperusteista maahanmuuttoa tukevan aikuiskoulutusohjelman sisällöstä ja sen aikaansaamiseksi tarvittavista jatkotoimista em. ASA-raportin ehdotuksen 3.6. pohjalta. Valmistelutyössä tulee ottaa huomioon myös hallituksen maahanmuuttopoliittisen ohjelman linjaukset ja ministeriöiden yhteistyönä valmistellun Yhteistyössä kotouttamiskoulutusta toteuttamaan -työryhmän (Työhallinnon julkaisu 351/2005) ehdotukset. Toimeksianto on liitteenä 1.

Opetusministeriön ja työministeriön virkamiesryhmässä ovat mukana opetusministeriöstä johtaja **Marita Savola** (pj.), ylitarkastaja **Pekka Lampinen** ja opetusneuvos **Arja Mäkeläinen**, työministeriöstä johtaja **Mervi Virtanen** (varapj.) ja neuvotteleva virkamies **Varpu Weijola**. Virkamiesryhmän sihteerinä ovat toimineet ylitarkastaja **Kai Koivumäki** työministeriöstä ja opetusneuvos **Sanna Penttinen** Opetushallituksesta. Valmisteluryhmä on järjestänyt ehdotuksistaan 12.3.2007 kuulemistilaisuuden.

2. TEHTÄVÄN MÄÄRITTELY JA TYÖN LÄHTÖKOHDAT

2.1. ASA -raportin ehdotus

Virkamiesryhmän työn lähtökohtana on em. ASA-raportin ehdotus 3.6. työperäistä maahanmuuttoa tukevasta aikuiskoulutusohjelmasta. Raportin ehdotus 3.6. on kokonaisuudessaan liitteenä 2. ASA-ehdotuksen mukaan ”*Meneillään olevien maahanmuuttajien koulutusta ja työllistymistä koskevien kehittämistoimenpiteiden lisäksi esitetään merkittävaksi vuosille 2008 - 2012 ajoittuvan aktiivista maahanmuuttopolitiikkaa tukevan ammatillisen aikuiskoulutuksen toimenpideohjelman käynnistämistä. Kielenopetuksen, yhteiskuntaan integroivien opintojen sekä ammatillisen*

aikuiskoulutuksen toimenpideohjelma toteutettaisiin yhteistyössä työministeriön, opetusministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön ja työelämän järjestöjen sekä koulutuksen järjestäjien kanssa. ASA-ryhmä esittää raportissaan, että toimenpideohjelmaa koskevat tavoitteet ja ohjelmaa koskevat voimavarajärjestelyt sisällytetään seuraavaan hallitusohjelmaan, budjettikehykseen ja valtion talousarvioihin. Toimenpideohjelmaa koskeva valmistelu käynnistetään.... edellä mainittujen tahojen yhteistyönä niin, että hallitusohjelmaa laadittaessa käytettävissä on konkreettiset suunnitelmat ohjelman toteutuksesta ja sen vaatimista voimavaroista.”

Virkamiesryhmä on laajentanut tehtävän koskemaan työperusteisen maahanmuuton lisäksi myös jo maassa olevien maahanmuuttajien työllistymistä edistäviä aikuiskoulutustoimenpiteitä ja tulkinnut aikuiskoulutuksen laajasti koko opetusministeriön hallinnonalan aikuiskoulutustoiminnan, työvoimapolitiittisen aikuiskoulutuksen ja työministeriön toimenpiteet sekä yritysten ja julkisen sektorin työnantajien henkilöstökoulutuksen ja muut toimenpiteet kattaviksi.

Euroopan unionin ja ETA-alueen kansalaisten vapaa liikkuvuus sisältää oikeuden asua ja työskennellä EU- ja ETA -maissa. Euroopan unionin ulkopuolisia kansalaisia koskevat omat säädökset, jotka liittyvät opiskeluun ja työntekoon. Suomeen on perinteisesti muutettu esim. perhesyiden, pakolaisuuden, suomalaisen taustan (inkerinsuomalaiset) yms. syiden perusteella. Näiden ryhmien lisäksi Suomessa opiskelee tutkintotavoitteisesti tai erilaisten vaihto-ohjelmien kautta tuhansia ulkomaalaisia opiskelijoita. Korkeasti koulutettuja maahanmuuttajia toimii myös tutkimuslaitosten ja yritysten palveluksessa. Opastuksen, ohjauksen ja koulutuksen tarve on yksilöllinen ja tarpeiden jaottelu maahanmuuton syyn perusteella on keinotekoinen. Esim. korkeasti koulutettuja ammattilaisia tulee perhesyiden ja paluumuuton perusteella ja toisaalta työhön tulevilla voi olla suuriakin ammattitaidon kehittämistarpeita. Työhön tulevan mukana muuttaa usein koko perhe, jolloin esimerkiksi työttömänä oleva puoliso aloittaa normaalisti aikuisille tarkoitetun kotoutumiskoulutuksen ja lapset hakeutuvat esim. peruskouluun valmistavalle luokalle. Mm. näistä syistä virkamiesryhmä on pitänyt perusteltuna käsitellä kaikkien maahanmuuttajien koulutuksellisia tarpeita yhtenä kokonaisuutena. Tämän raportin ehdotukset koskevat kaikkia Suomeen mahdollisesti tulevia tai Suomessa jo asuvia maahanmuuttajaryhmiä.

Virkamiestyöryhmä ehdottaa 5 -vuotista lisätoimenpideohjelmaa, joka ajoittuisi vuosille 2008–2012. Ohjelman valmistelu ja voimavarasuunnittelu käynnistettäisiin jo vuoden 2007 aikana. Lisätoimenpideohjelman aikana toimeenpantaisiin kehittämishankkeet ja muut toimenpiteet. Tällä tavoin kyettäisiin varautumaan työperusteisen maahanmuuton lisääntymiseen ja sen tuomiin haasteisiin aikuiskoulutuksessa. Lisätoimenpideohjelmassa esitetyt toimenpiteet edistävät myös jo maassa olevien maahanmuuttajien osaamisen kehittämistä ja työllistymistä.

2.2. Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma

Virkamiesryhmä on ottanut työnsä lähtökohdaksi hallituksen maahanmuuttopoliittiseen ohjelmaan (Työhallinnon julkaisu 371/2006) sisältyvät politiikkalinjaukset ja pyrkinyt linjausten pohjalta konkretisoimaan tarvittavia jatkotoimenpiteitä. Liitteeseen 3 on koottu maahanmuuttopoliittisen ohjelman politiikkalinjaukset. Valmisteluryhmä katsoo, että työperusteisen maahanmuuton ja maahanmuuttajien työllistymistä edistävän aikuiskoulutusohjelman onnistumiseksi tarvitaan eri ministeriöiden, kuntien, työnantajien, aikuiskoulutusta järjestävien oppilaitosten ja korkeakoulujen sekä maahanmuuttaja- ja kansalaisjärjestöjen yhdensuuntaisia ja kattavia toimenpiteitä sekä kansalaisten riittävää tietämystä ja myönteisiä asenteita. Näiden lisäksi tarvitaan myös lisää taloudellisia resursseja, mikäli halutaan tukea maahan tulevia työntekijöitä ja heidän perheitään ja maassa asuvien maahanmuuttajien työllistymistä.

2.3. Kotoutumiskoulutuksen yhteistyöryhmä

Työministeriön ja opetusministeriön kotoutumiskoulutuksen yhteistyöryhmän tehtävät ja ehdotukset (Työhallinnon julkaisu 351/2005) pohjautuvat parlamentaarisen aikuiskoulutustyöryhmän ehdotuksiin sekä eduskunnan vastaukseen hallituksen vuonna 2002 antamaan kotouttamislain toimeenpanoa koskevaan selontekoon. Ehdotusten toimeenpanoa tukemaan asetettiin jatkotyöryhmä vuoden 2007 loppuun. Työryhmän ehdotukset käsittelevät maahanmuuttajien koulutusta kokonaisuutena ja koulutuksen järjestämiseen liittyvää työnjakoa. Useimmat ehdotuksista ovat relevantteja myös työperusteista maahanmuuttoa ja maahanmuuttajien työllistymistä tukevan aikuiskoulutusohjelman kannalta. Ajankohtaisuudestaan huolimatta ehdotusten toimeenpano ei ole kuitenkaan edennyt kaikilta osin. Yksi syy tähän on ollut se, että toimeenpanoon ei ole ollut käytettävissä riittäviä voimavaroja eikä näin mittavia toimenpiteitä ole ollut mahdollisuus toteuttaa pelkästään resurssien uudelleenjärjestelyillä. Muutokset hallintojen välisissä vastuissa vaativat myös tarkempaa pohdintaa ja suunnittelua. Tässä raportissa on huomioitu kotoutumiskoulutuksen yhteistyöryhmän ehdotukset ja niitä on pyritty konkretisoimaan. Kotoutumiskoulutuksen yhteistyöryhmän ehdotukset ovat liitteenä 4.

3. TYÖVOIMATARPEEN KEHITYSTÄ KOSKEVAA ARVIOINTIA

Väestön ikääntyessä työvoiman tarjonta Suomessa supistuu. Tilanne on meillä vaikeampi kuin monissa muissa Euroopan maissa. Työikäisen väestön määrä alkaa supistua huomattavasti vuoden 2010 jälkeen. Työssä olevien keski-ikä nousee jo nyt voimakkaasti.

Elinkeinoelämän keskusliiton jäsenyrityksilleen tekemässä työvoimatiedustelussa (2006) todetaan, että kyselyyn vastanneista yrityksistä 35% oli kokenut rekrytointivaikeuksia. Vastaava luku oli vuonna 2005 28%. Rekrytointivaikeudet yleistyivät kolmella sektorilla: teollisuudessa, rakentamisessa ja palveluissa. Suuri työvoimatarve on myös terveydenhuollossa ja vanhusten palveluissa. Osaavan työvoiman rekrytointi terveydenhuoltoon on haasteellista korkeiden kielitaito- ja ammattitaitovaatimusten takia.

Taulukko 1. Poistuma työllisestä työvoimasta ja avautuvat työpaikat

Pääammatiryhmä	2005-2020		Vuotta kohti				
	Työlliset 2004	Poistuma	Työpaikkojen muutos	Avautuvat työpaikat	Poistuma	Työpaikkojen muutos	Avautuvat työpaikat
5 Palvelutyö	505 520	184 500	34 400	218 900	11 500	2 200	13 700
7 Sosiaali- ja terveysalan työ	299 690	131 000	53 600	184 600	8 200	3 400	11 600
2 Teollisuuden työ	441 100	170 400	-6 000	164 400	10 600	-400	10 200
6 Toimistotyö	233 480	106 900	-19 300	87 600	6 700	-1 200	5 500
3 Rakennusalan työ	139 020	59 800	14 000	73 800	3 700	900	4 600
10 Muu johto- ja asiantuntijatyö	129 670	55 000	6 600	61 600	3 400	400	3 800
8 Opetus- ja kasvatustyö	132 400	54 300	1 300	55 600	3 400	100	3 500
4 Liikenne- ja logistiikkatyö	137 500	52 500	-2 700	49 800	3 300	-200	3 100
1 Maa- ja metsätaloustyö	100 980	52 000	-23 800	28 200	3 200	-1 500	1 700
9 Kulttuuri- ja tiedotustyö	37 000	15 400	3 000	18 400	1 000	200	1 200
11 Turvallisuusalan työ	40 060	10 100	-2 300	7 800	600	-100	500
12 Tunteaton	87 510	25 000	4 900	29 900	1 600	300	1 900
Yhteensä	2 283 930	916 900	63 700	980 600	57 200	4 100	61 300

Lähde: Työpoliittinen tutkimus 325/2007

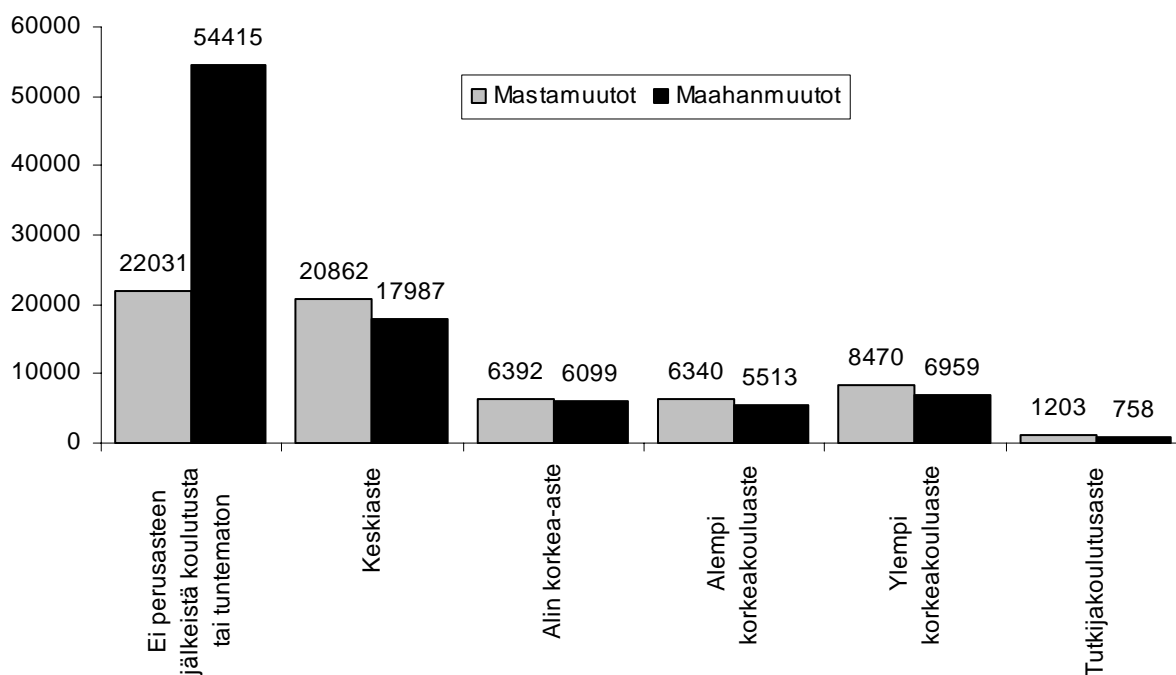
Suomessa asuvat maahanmuuttajat potentiaalisena työvoimaresurssina

Suomeen muutti ennakkotiedon mukaan vuonna 2006 noin 13 500 ulkomaan kansalaista. Edellisenä vuonna vastaava luku oli 12 700. Vakinaisesti maassa asui vuoden lopussa noin 122 000 ulkomaan kansalaista, joka on 2,3 prosenttia koko väestöstä. Työvoimaan heistä kuuluin arviolta 55 000. Suurin osa ulkomaalaisista eli 43 prosenttia asuu pääkaupunkiseudulla. Tilapäisesti maassa työskenteli yhteensä arviolta 35 000 ulkomaalaista työntekijää. Työntekijöiden oleskelulupia EU/ETA-maiden ulkopuolisille kansalaisille myönnettiin noin 7 000. Entisen Neuvostoliiton alueelta, lähinnä Venäjältä ja Virosta Suomeen muutti yhteensä 633 paluumuuttajaa, joista työkäisten osuus oli 460 henkilöä. Vuoden 2006 pakolaiskiintiö oli 750.

Suomessa asuvista maahanmuuttajista valtaosa on muuttanut perhesiteiden perusteella: työn perusteella muuttaneita on arviolta 10%. Maahanmuuttajien työttömyysaste oli vuoden 2006 lopussa 26 prosenttia. Vuotta aikaisemmin vastaava luku oli 28 prosenttia. Kansalaisuuden mukaan suurimmat työnhakijaryhmät olivat Venäjän ja Viron kansalaiset, joita oli noin 43 prosenttia kaikista ulkomaalaisista työnhakijoista. Maahanmuuttajien työttömyys on edelleen korkea verrattuna valtaväestön työttömyysprosenttiin (7,6%), mutta työllistyminen on helpottunut erityisesti Uudellamaalla, Pirkanmaalla, Varsinais-Suomessa ja Pohjanmaalla.

Maahanmuuttajien osaamista ei ole aina helppo määritellä koulutustietojen puutteellisuuden ja osaamisen tunnistamisvaikeuksien takia, mistä johtuen koulutustasoa koskevat tilastot eivät ole täysin luotettavia. Tilastokeskuksen lukujen mukaan kahdelta kolmasosalta maahanmuuttajista puuttuu tutkintoa koskeva tieto tai heillä ei ole tutkintoa ollenkaan. (Maahanmuuttajien elinolot, Venäläisten, virolaisten, somalialaisten ja vietnamilaisten elämää Suomessa 2002, Tilastokeskus, Elinolot 2003:1). Työvoimatoimistoissa työnhakijoille tehtyjen merkintöjen mukaan ulkomaalaisista työnhakijoista 29,2 %:lla on keskiasteen ammatillisen tai lukion oppimäärää vastaava koulutus. Suomalaisten työnhakijoiden vastaava luku on 44,4 %. Korkeakoulutasoisen tutkinnon ulkomaalaisista työnhakijoista on suorittanut 23,3 %, kun taas suomalaisista työnhakijoista korkeakoulututkinto on 19 %:lla. Työvoimatoimistojen merkintöjen mukaan koulutus on ollut tuntematon tai vaikeasti määriteltävissä 17 %:lla ulkomaisista työnhakijoista.

Taulukko 2. Yli 15-vuotiaat maasta- ja maahanmuuttaneet koulutusasteittain 2000-2005¹

Työvoima 2025

Lähde: Tilastokeskus ja Työvoima 2025

¹ Koulutustiedot ovat vain Suomessa suoritetuista tutkinnoista. Mukana luvuissa ei ole työnvälityksen kautta tulleita, jos on tultu suoraan työhön. Sen sijaan, jos tutkinto on Suomessa laillistettu, se on mukana. Lähde: Työpoliittinen tutkimus 321/2006.

Suomessa on edelleen melko suuria rakenteellisia ongelmia, jotka asettavat työvoiman saatavuudelle lisää haasteita. Esim. joittenkin alojen korkeasti koulutetuista on ylitarjontaa. Toisaalta ammatillinen osaaminen ei kaikkien kohdalla vastaa työelämän vaatimuksia. Maassa asuvat maahanmuuttajat ovat potentiaalista työvoimaa ja heidän koulutustasonsa nostamisessa ja työllistymisensä edistämisessä on vielä paljon tekemistä. Jotta sekä Suomessa olevat että työhön tulevat maahanmuuttajat integroituisivat suomalaiseen yhteiskuntaan ja työelämään tarvitaan mittavia lisäresursseja ja toimenpiteitä aikuiskoulutukseen ja muihin maahanmuuttajapalveluihin.

4. EHDOTUS TYÖPERUSTEISTA MAAHANMUUTTOA JA MAAHANMUUTTAJIEN TYÖLLISTYMISTÄ TUKEVAKSI AIKUISKOULUTUKSEN TOIMENPIDEOHJELMAKSI

Virkamiestyöryhmä on tarkastellut aikuisten maahanmuuttajien ohjausta ja koulutusta kokonaisuutena. Lähtökohtana on, että maahanmuuttajat hyödyntävät valtavirran normaaleja koulutusväyliä. Tästä syystä on erityisen tärkeää, että suomalaista koulutusjärjestelmää ja ohjauspalveluja muutetaan vastaamaan paremmin maahanmuuttajien tarpeisiin. Yhdenvertaisuuslainsäädäntöä ja koulusta koskevia säädöksiä on viime aikoina muutettu voimakkaasti tähän suuntaan. Esimerkiksi koulutuksen henkilökohtaistamista ja osaamisen tunnistamista ja tunnustamista koskevat säädökset ja ohjeet tukevat myös maahanmuuttajia.

Tässä raportissa on keskitytty erityisesti aikuisten maahanmuuttajien ohjaukseen ja neuvontaan, kielenopiskeluun, ammatilliseen kehittämiseen ja työllistymiseen liittyviin erityistoimenpiteisiin sekä lisäresursointiin. Kotouttamislaki velvoittaa viranomaiset järjestämään toimenpiteitä maahanmuuttajien integraation edistämiseksi. Virkamiestyöryhmän ehdotuksissa on huomioitu myös kotoutumisen tukemiseen tarvittavat erityiset lisätoimenpiteet. Työhön tulevat maahanmuuttajat tarvitsevat uusia, heille erikseen räätälöityjä ohjaus- ja koulutustoimenpiteitä, jotka ovat tämän raportin painopisteenä. Osaa työvoimatarpeesta hoidetaan lyhytkestoisilla työsuorituksilla. Varsinaiseksi maahanmuutoksi voidaan kuitenkin lukea vain pitempikestoinen tai pysyvä Suomeen tulo. Tässä raportissa esiin nostetut koulutukselliset tarpeet painottuvat opastusjärjestelmää lukuun ottamatta pysyvämmiin maassa työskentelevien koulutukseen.

4.1. Ehdotukset lähtömaassa tapahtuvien ja maahantulon jälkeen tarvittavien toimenpiteiden tehostamisesta

Lähtömaassa tapahtuvat toimenpiteet

Jos Suomeen halutaan houkutellessa mahdollisia muuttajia, tarvitaan erityistä tiedottamista ja kampanjointia vakuuttamaan tulijat siitä, että Suomi pystyy tarjoamaan edellytykset toimeentulolle ja hyvälle, laadukkaalle elämälle. Lähtömaassa muuttajille voidaan järjestää tiedottamisen lisäksi kielenopetusta ja yhteiskuntaan ja työelämään liittyvää koulutusta ja neuvontaa. Muuttajien opastamista ja materiaalia suunniteltaessa tulee ottaa huomioon työhön tulevat henkilöt, heidän perheenjäsenensä, Suomeen tulevat tutkinto-opiskelijat ja vaihto-ohjelmien kautta tulevat opiskelijat sekä ulkosuomalaiset.

Ennen maahantuloa annettavan opastuksen sisältö olisi erilainen riippuen muun muassa lähtömaasta, ammattialasta, työsuorituksen kestosta, kohderyhmän laajuudesta ja rahoitusvastuun jakautumisesta. Jossain tilanteessa voisi riittää perustietojen antaminen yhteiskunnasta ja työmarkkinoilla toimimisesta, kun taas toisessa tilanteessa tulisi antaa perusteellistakin kielenopetusta ja ammatillista koulutusta. Lähtömaassa järjestettävää koulutusta voivat järjestää Suomen viranomaiset yksin tai yhdessä työnantajien kanssa.

Tällä hetkellä tietoja elämästä ja työskentelystä Suomessa on omatoimisesti saatavissa muun muassa työministeriön internet-sivuilta ja esimerkiksi työministeriön yhdessä muiden viranomaisten kanssa eri kielillä julkaisemasta Suomeen työhön? - oppaasta. Helsingin kaupungin kulttuurikeskus Caisa on luonut eri kuntien yhteisen internetissä useilla kielillä toimivan internet-sivuston www.infopankki.fi. Lisäksi pääkaupunkiseudulla on monikulttuurisuus- ja maahanmuuttotyössä toimivien yhteistyöfoorumi, jonka puitteissa on perustettu www.selma-net.fi -monikulttuurisuus- ja maahanmuuttotyön verkkopalvelu. Myös Opetushallituksen sivuilta sekä www.edu.fi -sivuilta löytyy tietoa maahanmuuttajakoulutuksesta ja Suomen koulutusjärjestelmästä yleensä. Ulkoministeriöllä on myös omat sivustonsa www.virtuaalifinland.fi.

Kansainvälisen henkilövaihtokeskuksen, CIMO:n, tietopalvelu on toiminut 1990-luvulta lähtien tuottaen maakohtaista koulutus- ja työelämä tietoa erityisesti työvoimatoimistojen ja opinto-ohjaajien välitettäväksi eteenpäin. CIMO:n Discover Finland -nettisivustolta löytyy tietoa Suomesta. CIMO vastaa Suomen osalta Euroguidance -toiminnasta, joka on niin ikään Euroopan laajuinen asiantuntijaverkosto liikkuvuuden edistämiseksi.

Toinen Euroopan sisäistä liikkuvuutta edistävä järjestelmä on EURES-työnvälitysjärjestelmä, jonka puitteissa on kehitetty myös maakohtaista tietoa koskien koulutusta ja työelämää. EURES -verkosto koostuu lähinnä kunkin maan työhallinnon järjestämistä palveluista ja se hyödyntää henkilökohtaisia kontakteja verkostossa toimivien organisaatioiden välillä.

Maahanmuuttopoliittisessa ohjelmassa ehdotetaan, että työministeriö valmistelee opastusjärjestelmän työhön tulevien maahanmuuttajien tarpeisiin. Kehittämistyötä rahoitettaisiin ESR – varoin v. 2007–2013.

Väestörekisterikeskuksen mukaan Suomen kansalaisia asuu ulkomailla n. 260 000. Kun mukaan lasketaan Suomessa syntyneet ja heidän jälkeläisensä lukumäärä nousee 1,3 miljoonaan. Hallituksen ulkosuomalaispoliittisessa ohjelmassa on päätetty muun muassa, että ulkosuomalaisille suunnattua tiedotusta lisätään ja ulkosuomalaiset otetaan huomioon mahdollisina työhön tulevina paluumuuttajina. Suomi –seura on kehittänyt omaa tiedotustaan ja julkaissut mm. Takaisin Suomeen –oppaan. Tiedottamisessa tulisi huomioida myös muut jo olemassa olevat verkostot, kuten ulkomaisten yliopistojen suomen kielen lehtorit (23) ja heidän opiskelijansa.

Suomeen on kehittynyt viime vuosikymmeninä pysyviä maahanmuuttajayhteisöjä. Monet etniset ryhmät ovat perustaneet omia yhdistyksiä, jotka tarjoavat mielellään neuvontaa, ohjausta ja tukea sekä maahanmuuttajille että viranomaisille. Näiden yhteisöjen ja yhdistysten roolia tulisi selkeyttää ja pohtia heidän mahdollisuuksiaan osallistua sekä työhön tulevien että muiden maahanmuuttajien integraation tukemiseen. Tällä hetkellä sekä työhallinnon että kaupunkien ostopalveluja koskevat säädökset ja linjaukset eivät aina mahdollista yhdistysten tuottamien palvelujen hankkimista.

Useat työelämän toimijat ovat aloittaneet tiedotuskampanjoita ulkomaisille työntekijöille. SAK on perustanut infopisteen Tallinnaan Suomeen työhön tuleville. Pääkaupunkiseudun kunnat ovat lähteneet rekrytoimaan suomalaista hoitohenkilökuntaa takaisin kotimaahan.

Toimenpide-ehdotukset:

- Jatketaan hallituksen maahanmuuttopoliittisessa ohjelmassa mainitun lähtömaassa tapahtuvan opastusjärjestelmän sekä siihen liittyvien toimenpiteiden suunnittelua, pilotointia ja toteutusta ESR-hankkeessa ”Eurooppalaisen yhteistyön lisääminen työvoima-, koulutus-, ja elinkeinopolitiikassa edistämällä työperusteista maahanmuuttoa”. (TM, OPM)
- Valmistellaan malli suomen ja ruotsin kielen internet-pohjaisesta koulutuksesta, jota voidaan toteuttaa jo lähtömaassa. Etä- ja itsenäisen opiskelun lisäksi pyritään järjestämään myös lähiopiskelua. Suunnittelussa tulee huomioida kokemukset inkeriläisten koulutuksesta ja kielitaidon arvioinnista. (DIPAK) (OPM, TM)
- Luodaan ja mallinnetaan ammatillisen osaamisen kartoitus- ja tunnistamismenetelmiä lähtömaassa (TM, OPM)
- Kohdistetaan tiedotus- ja rekrytointitoimenpiteitä ulkosuomalaisille ja muille Suomesta kiinnostuneille. Toimenpiteissä hyödynnetään edustustojen, eri maiden ystävyysseurojen, Suomi-seuran, oppilaitosten ja korkeakoulujen kansainvälisiä verkostoja (esim. suomen kielen ulkomaan lehtorit) (TM, OPM)
- Maahanmuuttajien ja heidän yhdistystensä tarjoama osaaminen hyödynnetään lähtömaassa tapahtuvaa ohjausta ja neuvontaa kehitettäessä. Selvitetään työhallinnon ja kuntien mahdollisuudet hankkia näiltä ostopalveluja (TM, OPM)

Maahan tulon jälkeinen ohjaus ja neuvonta

Tällä hetkellä työhön tuleville maahanmuuttajille ei juuri ole Suomessa omia, erikseen heille suunniteltuja ohjaus- ja neuvontapalveluja. Kotouttamislain edellyttämiä palveluja on viime vuosina kehitetty työvoimatoimistoissa ja kunnissa. Kotoutumiskoulutukseen ohjautuminen sitä tarvitseville on tällä hetkellä erityisen haasteellista. Koulutusmahdollisuudet ovat voimakkaasti

lisääntyneet ns. rinnastamismenettelyn tultua voimaan. Työvoimatoimiston päätöksellä maahanmuuttajalle voidaan maksaa kotoutumistukea myös muun kuin työvoimapolitiittisen koulutuksen aikana: työväen- ja kansalaisopistot, kesäyliopistot, kansanopistot, opintokeskukset, yleissivistävä koulutus tai mikä tahansa muu ammatillinen ja yliopistokoulutus.

Työvoimatoimistojen henkilöstöresurssit eivät ole kasvaneet suhteessa uusien kotoutujien määriin. Koulutustarjonnan haltuunotto ja sen osuvuus maahanmuuttajien tarpeisiin edellyttää vahvaa panostusta maahantulon jälkeiseen henkilökohtaiseen neuvontaan ja sähköisen ym. materiaalin kehittämiseen. Palveluja kehitettäessä tulisi entistä enemmän ottaa huomioon alueelliset erot. Uusia kotoutumissuunnitelmia laadittiin vuonna 2006 koko maassa 4281 (v 2005 3545) ja näistä Uudenmaan osuus oli 1641 (v 2005 1135).

Viranomaistahojen lisäksi tulisi ottaa myös maahantulon jälkeistä ohjausta ja neuvontaa suunnittelemaan ja toteuttamaan maahanmuuttajien omat yhteisöt ja yhdistykset. Kuten edellä todettiin, maahanmuuttajilta on hankala ostaa esim. ostopalveluina heidän tarjoamaansa tukea. Olisi hyvä tarkistaa sekä työhallinnon, kuntien ja kouluttajien mahdollisuudet näiden palvelujen hankkimiseen.

Toimenpide-ehdotukset:

- Tehostetaan maahantulon jälkeistä ohjausta ja neuvontaa, joka hyödyttää sekä kotouttamislain piirissä olevia että työhön tulevia ja heidän perheenjäseniään. Toteutetaan ESR –kehittämishanke: ”Suomeen muuttaneiden alkuvaiheen ohjaus ja osaamisen kehittäminen.” (TM, OPM)
- Luodaan ja mallinnetaan ammatillisen osaamisen kartoitus- ja tunnistamismenetelmiä maahantulon jälkeen (OPM, TM)
- Tarkistetaan työperusteisen maahanmuuton mahdollisesti aiheuttamia muutostarpeita esim. kotouttamislakiin ja koulutuksen järjestämistä koskeviin säädöksiin (TM)
- Maahanmuuttajien ja heidän yhdistystensä tarjoama osaaminen hyödynnetään maahantulon jälkeistä ohjausta ja neuvontaa kehitettäessä. Selvitetään työhallinnon ja kuntien mahdollisuudet hankkia näiltä ostopalveluja (TM, OPM)
- Työpaikalla tapahtuva koulutus ja opastus suunnitellaan ja järjestetään yhdessä työnantajien ja työntekijäjärjestöjen kanssa. (TM, OPM, työmarkkinajärjestöt)

4.2. Ehdotukset työllistymistä ja yhteiskuntaan integroitumista edistävän koulutuksen lisäämisestä ja järjestelyistä

Koulutukselliset tarpeet ovat melko yksilölliset ja riippuvat esim. siitä, mille alalle ja mihin työtehtävään maahan muuttava tulee. Oleellista on varmistaa henkilölle sopivan kielikoulutuksen ja muun ammatillisen täydennyskoulutuksen löytyminen mahdollisimman nopeasti. Opiskelumotivaation kannalta on tärkeää, että ammatillinen orientaatio selviää mahdollisimman aikaisin. Kielikoulutuksen tulisi myös linkittyä ammatilliseen koulutukseen.

Suomessa nyt järjestettävä maahanmuuttajakoulutus voidaan karkeasti jakaa kahteen eri luokkaan. Työvoimapolitiittisena koulutuksena järjestetään luku- ja kirjoitustaidon opetusta, aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutusta sekä esim. yleiseen kielitutkintoon valmistavaa kielikoulutusta. Valtionosuusrahoituksen kautta järjestetään vapaan sivistystyön, aikuisten yleissivistävää sekä ammatillista perus- lisäkoulutusta. Maahanmuuttajien alkuvaiheen koulutusta on lisäksi järjestetty melko paljon myös erilaisella hanke- ja projektirahoituksella. Kotoutumislain piiriin kuuluville voidaan tehdä ns. rinnastamispäätös, jonka perusteella he

voivat osallistua kaikkeen alueella tarjolla olevaan koulutukseen ja heille maksetaan sen aikana kotoutumistukea.

Taulukko 3. *Maahanmuuttajien määrät kotoutumiskoulutuksessa ja rinnasteisessa koulutuksessa*

Vuosi	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Kotoutumis- koulutus (tv.pol.)	5413	5871	6610	6589	5785	5817	6015
Rinnasteinen koulutus	813	1344	1526	2522	3571	3851	4363

Töihin Suomeen tuleva henkilö voi osallistua asuinalueensa normaaliin koulutustarjontaan vapaa-aikanaan: vapaan sivistystyön koulutukseen, aikuisten yleissivistävään tai yksityisten koulutuksen järjestäjien tarjoamaan opetukseen. Työnantajien tulisi kehittää työpaikalla tapahtuvaa kieli- ja yhteiskuntaan orientoivaa koulutusta. Haasteelliseksi tällöin tulee työn ja opiskelun yhdistäminen, tarvitaan uudenlaisia opetusmetodeja ja sisältöjä. Myös työhön perehdytys ja työpaikkaohjaus tulisi yhdistää kielen opiskelun lisäksi työpaikalla tapahtuvaksi tukiprosessiksi.

Opetushallitus hallinnoi ja kehittää Suomen valtion kahta virallista kielitutkintojärjestelmää, yleisiä kielitutkintoja ja valtionhallinnon kielitutkintoja. Yleiset kielitutkinnot (YKI) ovat aikuisille suunnattuja toiminnallista kielitaitoa mittaavia tutkintoja, joita käytetään yleisesti työelämän tarpeisiin. Kielitaitoarviot annetaan taitotasosteikolla, joka on yhteismitallinen Euroopan Neuvoston kehittämän kielitaidon yleiseurooppalaisen viitekehyksen asteikon kanssa. Kielitutkinnon voi suorittaa kolmella eri tasolla: ylimmällä, keskitasolla ja perustasolla. Yleisten kielitutkintojen suosio maahanmuuttajien keskuudessa johtuu pitkälti kansalaisuuslaista.

Taulukko 4. *Yleisten kielitutkintojen suomen kielen suoritukset vuosina 2002 ja 2006*

	perustaso	keskitaso	ylin taso	yhteensä
2002	207	286	17	510
2006	134	3098	87	3319

Lähde: Opetushallitus

Sähköisen opiskelumateriaalin lisäksi tulisi hyödyntää myös radiota ja televisiota. Esimerkiksi Turussa maahanmuuttajat käyttävät paikallisladiota kanavana omakieliseen koulutukseen ja tiedotukseen. Parhaillaan Yleisradio on tekemässä suomen kielen yleiseen kielitutkintoon liittyvää YKI-treenit -ohjelmaa.

Opetushallitus julkaisee uuden opetussuunnitelmasuosituksen maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksesta keväällä 2007, jonka kielen opetukseen liittyvät tavoitteet perustuvat eurooppalaiseen viitekehykseen. Tämän suosituksen sisältö soveltuu suurilta osin myös uudentyyppisen työelämälähtöisen koulutuksen järjestämiseen työhön tulevien tarpeisiin.

Toimenpide-ehdotukset:

- Valmistellaan yhdessä työmarkkinajärjestöjen ja työnantajien kanssa työperusteisten maahanmuuttajien koulutukseen sopiva malli (OPM, TM, työmarkkinajärjestöt)
- Parannetaan työvoimapolitiittisen ja rinnasteisen (esim. vapaa sivistystyö, yleissivistävä koulutus) kotoutumiskoulutuksen laatua ja saatavuutta suhteessa kasvaviin maahanmuuttajien määriin ja alueen tarpeisiin sekä selkeytetään työvoimapolitiittisen ja valtionosuusrahoitteisen koulutuksen suhdetta ja resursointia (TM, OPM)
- Kehitetään työvoimapolitiittista ja rinnasteista kotoutumiskoulutusta opetussuunnitelmasuosituksen mukaiseksi (TM, OPM)
- Uudistetaan kielenopetusta eurooppalaisen viitekehyksen mukaiseksi jatkumoksi: kielitaidon kehittäminen alkeistasosta hyvään työkieleen mahdollistetaan kaikille kehittämällä arviointijärjestelmää YKI-tutkintojen puitteissa. Lisätään kielikoulutuksen volyyymiä erityisesti työelämässä tarvittavien vaatimusten mukaisesti (OPM)
- Otetaan käyttöön opintoseteli kielenopetuksen järjestämisessä (OPM)
- Lisätään maahanmuuttajien koulutukseen liittyvää yhteistyötä tv:n ja radion kanssa (OPM, TM, YLE)

4.3. Ehdotukset jatko-opintovalmiuksia lisäävistä ja keskeyttämistä vähentävistä toimenpiteistä

Ikäluokkien ollessa pieniä on tärkeätä, että kaikki ammatillinen osaaminen saadaan käyttöön. Nuorten maahanmuuttajien joustava siirtyminen perusopetuksesta ammatilliseen koulutukseen tai lukioon tulee turvata. Perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen nivelvaiheen kehittämistyöryhmän muistiossa (OPM 2005/33) kiinnitetään huomiota mm. maahanmuuttajien perusopetuksen jälkeisiin ongelmiin. Heikon kielitaidon ja opiskelutaitojen puutteellisuuden vuoksi jatko-opiskelumahdollisuudet voivat olla vähäisiä. Yhteishaussa jatko-opiskelupaikan saaminen on vaikeampaa kuin kantaväestön.

Taulukko 5. Yhdeksännen luokan oppilaat ja yhteishaku vuosina 2003, 2004, 2005 ja 2006
(% aina ikäluokasta)

Äidinkieli muu kuin suomi tai ruotsi

	2003		2004		2005		2006	
Ikäluokka	1 539	%	1 836	%	1 802	%	1 849	%
haki	1 462	95	1 753	95	1 693	94	1 721	93
valittiin	1 197	78	1 264	69	1 283	71	1 255	68
lukio		41		34	668	37	575	31
ammattillinen		37		34	601	33	657	36

valitsematta vuonna 2003 = 265, 2004 = 489, 2005 = 410 ja 2006 = 466

Vertailuna kaikki oppilaat

	2003		2004		2005		2006	
Ikäluokka	60 801	%	63 435	%	63 890	%	65 983	%
haki	59 406	98	62 449	98	62 482	98	64 472	98
valittiin	56 348	93	58 090	92	58 264	91	59 275	90
lukio		54		52	32 311	51	31 798	48
ammattillinen		39		39	25 504	40	26 977	41

valitsematta vuonna 2003 = 3 058, 2004 = 4 359, 2005 = 4 218 ja 2006 = 5 197

Opetushallitus teetti selvityksen perusopetuksen loppuvaiheessa Suomeen tulleista maahanmuuttajanuorista. Selvityksessä on koottu tietoa kehittämistarpeista sekä hyvistä käytännöistä. Maahan myöhään tulleiden nuorten yksilölliset erot ovat suuria. Se, kuinka paljon oppilas tarvitsee tukea, riippuu oppilaan lähtötasosta, oppimisen nopeudesta ja motivaatiosta. Selvityksen mukaan myöhään tulleet nuoret tarvitsevat erityistä tukea opinnoissaan 4–5 vuoden ajan. Tuloksellisen opetuksen järjestämisen mallina nähtiin perusopetukseen valmistava opetus, joka jatkuu tuettuna opetuksena tarvittaessa useamman vuoden ajan.

Joiltakin aikuisilta maahanmuuttajilta puuttuu luku- ja kirjoitustaito kokonaan tai yleissivistävä koulutus on jäänyt hyvin lyhyeksi. Luku- ja kirjoitustaidon opetusta järjestetään tällä hetkellä lähinnä työvoimapolitiittisena koulutuksena. Aikuiset maahanmuuttajat suorittavat yleissivistäviä opintoja aikuislukioissa ja joissakin kansanopistoissa. Aikuisten perusopetuksen ja lukiokoulutuksen kehittämissuunnitelmassa vuosille 2007–2012 (OPM 2006:33), ehdotetaan perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden laatimista erikseen aikuisille myös vuosiluokille 1-6 ja perusopetuksen lisäopetuksen aikuissovelluksen laadintamahdollisuuden selvittämistä. Työryhmä otti kantaa myös aineopiskelijoiden valtionosuuden laajentamiseen. Aineopiskelijoista iso osa on suomen kielen opintoja suorittavia maahanmuuttajia. Luku- ja kirjoitustaidon opetusta ja yleissivistävää perusopetusta tulee kehittää jatkossa yhtenä kokonaisuutena. Opiskelijalla tulisi olla joustavat mahdollisuudet siirtyä tasolta toiselle aina ammatilliseen koulutukseen asti. Hallinnollisen työnjaon ei tulisi vaikeuttaa yksittäisen opiskelijan oppimisprosessia. Opettajien tähän asti saavuttama erityisosaaminen ja asiantuntijuus tulee hyödyntää ja ottaa huomioon koulutuksen mahdollisissa muutoksissa.

Ennen ammatillista peruskoulutusta maahanmuuttaja voi osallistua valmistavaan koulutukseen. Valmistavan koulutuksen tavoitteena on parantaa opiskelijan kielitaitoa ja muita ammatillisissa

opinnoissa tarvittavia valmiuksia ja elämänhallintaa. Valmistavassa koulutuksessa opiskellaan suomen tai ruotsin kieltä sekä matemaattisia ja yhteiskunnallisia aineita. Samalla tutustutaan eri ammatteihin ja ammatilliseen opiskeluun. Tällä hetkellä 47 koulutuksen järjestäjällä on opetusministeriön lupa antaa tätä koulutusta. Opiskelijamäärä on lisääntynyt vuosittain. Valtionosuustilastojen mukaan koulutuksessa oli vuoden 2005 syyskuussa 966 opiskelijaa ja opettajia 68. Koulutus nähdään tarpeellisenä ja auttaa maahanmuuttajia urapolun löytämisessä, vaikeivät kaikki sijoitukseen ammatilliseen peruskoulutukseen. Opetusministeriön asetus kesällä 2006 mahdollistaa myös sen, että koulutuksen suorittamisesta saa lisäpisteitä yhteishaussa.

Ammattiin valmistavan koulutuksen keskeyttäneiden osuus on kasvanut aiemmista vuosista: joka viides opiskelija keskeytti lukuvuonna 2005–2006. Tutkintotavoitteisen ammatillisen peruskoulutuksen keskeytti ulkomaalaisista opiskelijoista lukuvuonna 2003–2004 noin 16,5 % aloittaneista. Maahanmuuttajien pääsy nuorten ammatilliseen peruskoulutukseen on vaikeutunut. Verrattuna suomalaisiin nuoriin, maahanmuuttajanuorten ikäluokasta useampi jättää pyrkimättä jatkokoulutukseen tai ei tule valituksi peruskoulun jälkeiseen koulutukseen.

Toimenpide-ehdotukset

- Koulu- ja opetusviranomaiset lisäävät oppilashuollon resursseja. Koulujen ja oppilaitosten oppilas- ja opiskelijahuoltosuunnitelmia laadittaessa huomioidaan maahanmuuttajanuorten erityistarpeet. Koulukuraattoreiden, koulupsykologien ja kouluterveydenhuoltajien ja opinto-ohjaajien palveluja suunnataan maahanmuuttajanuorten tukemiseen. (OPM)
- Nuorten yhteiskuntatutkimuksissa huomioidaan erityisesti maahanmuuttajanuorten tarpeet. (OPM, TM). Maahanmuuttajanuorten jatko-opiskelua tuetaan, lisäopetusmahdollisuutta laajennetaan ja jatko-opinnoissa lisätään tukea kielen opiskeluun sekä opiskelutaitojen kehittämiseen
- Kansanopistot lisäävät maahanmuuttajien perusopetuksen ja lisäopetuksen järjestämistä. (OPM)
- Opetushallinto tehostaa toimia, joilla ammatilliseen valmistavan peruskoulutuksen keskeyttämistä vähennetään ohjauksen ja koulutuksen aikaisen tuen avulla. Nämä asiat huomioidaan parhaillaan uudistettavana olevassa opetussuunnitelman perusteissa (OPM)
- Aikuisten maahanmuuttajien yleissivistävää opetusta (mukaan lukien luku- ja kirjoitustaidon opetus) kehitetään yhtenä kokonaisuutena. Selvitetään ja ratkaistaan voimavarajärjestelyt opetus- ja työhallinnon kesken. Laaditaan aikuisille perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet vuosiluokille 1-6 ja lisäopetuksen aikuissovellus. (OPM, TM)
- Aikuislukion voimavaroja lisätään maahanmuuttajakoulutuksessa. Tavoitteina erityisesti maahanmuuttajien kielikoulutuksen sekä jatko-opinto- ja työelämävalmiuksia tukevan koulutustarjonnan monipuolistaminen (OPM)

4.4. Ammatillista aikuiskoulutusta koskevat ehdotukset

Toisessa maassa hankitun osaamisen ja suomalaisten ammattitaitovaatimusten yhteensovittaminen vaatii ohjaus- ja neuvontapalveluja. Uuteen maahan muuttaminen synnyttää yleensä väistämättä ns. osaamisvajetta esim. ammatin sisällöllisten osaamisvaatimusten tai maiden välisistä teknologisista eroista johtuen – työkulttuurieroista puhumattakaan. Valtavirran ohjaus- ja neuvontapalveluja kehitettäessä tulisi huolehtia niiden soveltuvuudesta myös maahanmuuttajien tarpeisiin.

Osaamisen yhteensovittamisessa ei ole kyse yksinomaan siitä, mitä maahanmuuttajien tulisi tehdä ammattitaitonsa eteen, vaan myös siitä, miten suomalaiset työelämän ja koulutusorganisaatioiden asiantuntijat osaavat tunnistaa ja tunnustaa maahanmuuttajilla jo olemassa olevaa osaamista ja miten joustavia koulutuksellisia ratkaisuja on käytettävissä heidän ammattitaitonsa kehittämiseksi.

Eri ammatissa toimimiseen liittyy usein myös erillistä osaamisen ja alan hallinnan osoittamista. Teollisuudessa työskenneltäessä vaaditaan usein esimerkiksi tulityökortin suorittaminen. Hitsaajilla on omat kansainväliset luokkavaatimukset tietyissä työtehtävissä. Ravintola-alalla työskentelyyn vaaditaan hygieniapassin suorittaminen. Tällaiset ammattispesifiset vaatimukset edellyttävät tietyn kielitaitotason hallintaa sekä säädösten tuntemista.

Ammatillisen aikuiskoulutuksen uusi henkilökohtaistamismääräys (OPH 43/011/2006) mahdollistaa maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden ja työntekijöiden yksilöllisen opetuksen ja ohjauksen. Erityisesti ammatilliseen aikuiskoulutukseen liittyvä näyttötutkintojärjestelmä antaa mahdollisuuden hyödyntää aikaisempaa osaamista ja muuta kuin virallisen koulutuksen piirissä hankittuja tietoja ja taitoja. Henkilökohtaistaminen tarkoittaa mahdollisesti erityisjärjestelyjä näyttötutkinnoissa ja lisätukea ohjauksessa ja kieliopinnoissa. Nämä kaikki vaativat lisäresursseja ja tarkkaa suunnittelua sekä tiivistä yhteistyötä työelämän kanssa. Vaikka tutkintoon johtava koulutus on tavoitteellista ja työllistymistä selkeästi edistävää, ei tällaiseen maahanmuuttajien koulutukseen ole suunnattu lisäresursseja. Oppilaitokset joutuvat usein itse rahoittamaan erityistukitoimet tai kokoamaan niitä erinäisistä rahoituslähteistä.

Ammatillista koulutusta aikuisille järjestetään sekä työvoimapolitiisena että omaehtoisena koulutuksena. Ammatillisiin perustutkintoihin johtava aikuiskoulutusta järjestetään opetussuunnitelma- ja näyttöperusteisesti sekä oppisopimuskoulutuksena. Ammatillista lisäkoulutusta järjestetään oppilaitosmuotoisena ja oppisopimuksena. Pääosa koulutuksesta järjestetään näyttötutkintoihin eli ammatti- ja erikoisammattitutkintoihin valmistavana koulutuksena taikka tutkintojen osina.

Ammatillisessa koulutuksessa opiskeli v 2005 yhteensä 9 500 henkilöä, joiden äidinkieli oli jokin muu kuin suomi tai ruotsi. Oppisopimuskoulutuksessa oli yhteensä yli tuhat vieraskielistä henkilöä. Oppisopimuskoulutuksen suosio on kasvanut maahanmuuttajien keskuudessa. Vaikka oppisopimuskoulutus on vaativa koulutusmuoto, ovat siitä saadut kokemukset olleet rohkaisevia. Maahanmuuttajien oppisopimuskoulutukseen liittyvässä kehittämishankkeessa Osumassa, jota koordinoi koulutuskeskus Salpaus, suoritettiin useita näyttötutkintoja. Lisätuen ansiosta keskeyttämisistä ei juuri tapahtunut. Hankkeessa tuli esille maahanmuuttajien suuri tarve saada ohjausta myös opiskelun aikana. Näyttösuunnitelman laatiminen vaatii tutkintojen sisältöjen ja tavoitteiden sekä työpaikan käytäntöjen hyvää tuntemusta.

Taulukko 6. *Ammatillisessa koulutuksessa opiskelevat v 2005, joiden äidinkieli on muu kuin suomi tai ruotsi*

	Perustutkinnot			Näyttötutkinnot				
	Ops	Näyttö	Oppis	Ammattit	Oppis	Erityisatit	Oppis	Yhteensä
Kaikki opiskelijat								
Äidinkieli muu kuin suomi ja ruotsi								
1. suomen kansalaiset	1 484	452	251	518	132	61	39	2 937
2. ei suomen kansalaiset	3 305	1 246	489	1 180	199	98	46	6 563
Yhteensä	4 789	1 698	740	1 698	331	159	85	9 500
josta:								
Opetushallinnon alainen koulutus								
Äidinkieli muu kuin suomi ja ruotsi								
1. suomen kansalaiset	1 474	255	251	221	132	58	39	2 430
2. ei suomen kansalaiset	3 286	617	486	511	199	97	46	5 242
Yhteensä	4 760	872	737	732	331	155	85	7 672
Muu (työvoimapolitiittinen koulutus)								
Äidinkieli muu kuin suomi ja ruotsi								
1. suomen kansalaiset	10	197	0	297	0	3	0	507
2. ei suomen kansalaiset	19	629	3	669	0	1	0	1 321
Yhteensä	29	826	3	966	0	4	0	1 828
K/Yhteenvetokansalsan/ur								

Ammatillinen työvoimakoulutus tähtää tutkintojen tai osatutkintojen suorittamiseen. Ammatilliseen työvoimakoulutukseen osallistui vuonna 2005 2290 henkilöä ja vuonna 2006 2792 henkilöä, mikä on 7% kaikista ammatilliseen työvoimakoulutukseen osallistuneista. Työhallinnon tavoitteena on nostaa maahanmuuttajien osuutta ammatillisessa työvoimakoulutuksessa lähivuosina. Yhteishankintakoulutusta tullaan kehittämään ESR – rahoituksella 2007-2013 entistä kysyntälähtöisempään suuntaan. Työperäinen maahanmuutto asettaa ammatilliselle koulutukselle uusia haasteita: tarvitaan sekä työnantajien että julkishallinnon satsauksia. Yhteishankintakoulutuksen ulottamista myös maan rajojen ulkopuolelle tulee harkita ja sen järjestämistä koskevien säädösten muutostarpeet tarkistaa. Noste –ohjelman puitteissa myös työssä käyvien henkilöiden on ollut mahdollista kohottaa ammatillisen osaamisensa tasoa. Maahanmuuttajia tässä ohjelmassa on kuitenkin ollut suhteellisen vähän.

Ammatillisen koulutuksen piirissä tapahtuvaa liikkuvuutta on edistetty useilla eurooppalaisilla toimenpiteillä. Europassi-järjestelmä helpottaa osaamisen ja työkokemuksen osoittamista. ECVET -ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen opintosuoritusten siirtojärjestelmä helpottaa ammatillisessa koulutuksessa ja työelämässä olevien liikkuvuutta. EU:n elinikäisen oppimisen koulutusohjelma tarjoaa sekä aikuisille että nuorille yhä enemmän mahdollisuuksia työskennellä ja opiskella toisessa EU-maassa. Liikkuvuutta edistävät eurooppalaiset ”työkalut” voivat hyödyttää myös maahanmuuttajien osaamisen tunnistamista ja käyttöön ottoa.

Toimenpide-ehdotukset

- Oppisopimuspaikkoja lisätään erityisesti työvoimatarpeen kannalta tärkeillä aloilla ja maahanmuuttajille soveltuvassa koulutuksessa (OPM)
- Työvoimapolitiittista yhteishankintakoulutusta työnantajien kanssa kehitetään tukemaan työperusteista maahanmuuttoa ja koulutuksen järjestämiseen liittyviä säädöksiä tarkistetaan (TM, työnantajat)
- Helpotetaan maahanmuuttajien pääsyä työvoimapolitiittiseen ammatilliseen koulutukseen ja tuetaan heidän opintojaan (TM)
- Tehostetaan aikuisten maahanmuuttajien uraneuvontaa ja opinto-ohjausta (OPM, TM)
- Kielitaitovaatimusten osoittamisen ohella monipuolistetaan ammattitaitovaatimusten osoittamis- ja näyttömenetelmiä. (OPM, TM)
- Lisätään tukiresursseja maahanmuuttajien näyttötutkintojen suorittamiseen (OPM, TM)
- Tuetaan työpaikalla tapahtuvaa ammatillista kielikoulutusta ja uudenlaisia opetusmetodeja ja sisältöjä. (OPM, TM, työnantajat)
- Kehitetään työpaikkaohjausta (työnantajat, työelämän keskusjärjestöt)
- Työpaikkaohjaajien, näyttötutkintomestarien ja johtamistaidon erikoisammattitutkintojen perusteissa huomioidaan monikulttuurisuus paremmin (OPM)
- Maahanmuuttajien tarpeisiin kehitetään Noste –ohjelman tyyppisiä toimenpiteitä lisätoimenpideohjelman puitteissa (OPM, TM, työelämän keskusjärjestöt, aikuiskoulutuksen järjestäjät)
- Suunnataan työelämän kehittämis- ja palvelutehtävän voimavaroja työperäisen maahanmuuton ja maahanmuuttajien työllistämisen edistämiseen yhteistyössä ammatillisten oppilaitosten ja PK -yritysten kesken (OPM, TM)
- Nuorten ja aikuisten opiskelijavaihtoa lisätään ammatillisessa koulutuksessa työperusteisen maahanmuuton aktivoimiseksi pitemmällä aikavälillä (OPM)

4.5. Ammattikorkeakouluja ja yliopistoja koskevat ehdotukset

Ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa opiskelee tutkintotavoitteisesti tuhansia ulkomaalaisia opiskelijoita. Lisäksi Suomeen tulee vuosittain paljon vaihto-opiskelijoita eri ohjelmien kautta. Korkeakouluilla on myös paljon tutkimuksen kehittämiseen ja uusiin innovaatioihin liittyviä tavoitteita, joiden vuoksi ulkomaisten tutkijoiden ja huippuosaajien saaminen maahan on erityisen tärkeää. Osa Suomessa asuvista maahanmuuttajista joutuu täydentämään opintojaan korkeakouluissa suomalaisen kelpoisuuden saavuttaakseen. Yliopistoilta ja niiden täydennyskoulutuskeskuksilta on hankittu mm. työvoimapolitiittisena koulutuksena täydentäviä opintokokonaisuuksia maahanmuuttajille. Opetushallitus ja Terveystieteiden tutkimuskeskus vastaavat suurimmaksi osaksi korkeakoulututkintojen rinnastamis- ja tunnustamis- päätöksistä.

Ulkomaiset opiskelijat ja tutkijat

Suomessa opiskelee ja/tai työskentelee myös suuri joukko eri vaihto-ohjelmien kautta tulleita ulkomaalaisia opiskelijoita. Vuonna 2005 yliopistoissa oli 4 629 ja ammattikorkeakouluissa 3 068 vaihto-opiskelijaa. Ulkomaalaisten opiskelijoiden määrän kasvu selittynee laajalla vieraskielisellä koulutustarjonnalla ja opiskelun maksuttomuudella sekä Suomen koulutuksen hyvällä maineella. (Occasional paper 2 A, B, C/2003 Kansainvälisen henkilövaihdon keskus CIMO). Oppilaitosten ja korkeakoulujen vaihto-ohjelmat tulisi nähdä yhtenä kanavana markkinoida suomalaista työelämää osallistujille.

Ulkomaisten perusopiskelijoiden lisäksi Suomessa opiskelee ja työskentelee suuri joukko ulkomaisia jatko-opiskelijoita ja tutkijoita. Heidän panoksensa suomalaisen osaamisen kehittämiseen ja huippututkimukseen on suuri. Erinäisillä toimenpiteillä (työpaikka, asuminen, perheen kotoutuminen, suomen kielen opiskelumahdollisuudet jne.) tulisi varmistaa, että yhä useampi jäisi jatko-opiskelujen päättymisen jälkeen Suomeen.

Ulkomaisia tutkinto-opiskelijoita Suomessa oli vuonna 2005 yliopistoissa 4949 ja ammattikorkeakouluissa 4006 opiskelijaa.

Taulukko 8. *Yliopistojen tutkintoon johtavassa koulutuksessa olevat ulkomaalaiset opiskelijat maanosan ja koulutusasteen mukaan 2005*

Maanosa	Yhteensä	Alempi kk.tutkinto	Ylempi kk.tutkinto	Lääkärien erik.koulutus	Lisensiaatin- tutkinto	Tohtorin- tutkinto
Eurooppa	2 807	301	1 409	63	87	947
- EU-maat	1 893	184	951	51	54	653
- ETA-maat	1 958	189	983	51	57	678
Afrikka	310	33	184	0	8	85
Pohjois-Amerikka	200	17	131	0	3	49
Karibia	134	12	74	0	3	45
Aasia	1 439	103	921	2	27	386
Oseania	26	3	16	0	1	6
Tuntematon	33	1	16	0	0	16
Yhteensä	4 949	470	2 751	65	129	1 534

Lähde: tilastokeskus päivitetty 19.4.2006

Taulukko 9. Ulkomaalaiset opiskelijat ja tutkinnon suorittaneet ammattikorkeakouluissa 2005

Maanosa	Opiskelijoita			Tutkintoja		
	Yhteensä	Miehiä	Naisia	Yhteensä	Miehiä	Naisia
Yhteensä	4 006	2 139	1 867	575	267	308
Eurooppa	1 768	773	995	311	137	174
josta EU	1 023	488	535	209	107	102
ETA	1 046	500	546	211	107	104
Afrikka	821	582	239	71	46	25
Pohjois-Amerikka	83	56	27	9	6	3
Latinalainen Amerikka ja Karibia	76	41	35	8	4	4
Aasia	1 239	673	566	171	72	99
Oseania	16	13	3	5	2	3
Tuntematon	3	1	2	0	0	0

Lähde: Tilastokeskus päivitetty 13.3.2006

Kansainvälisen henkilövaihdon keskus, CIMO teki vuonna 2004 selvityksen ulkomaalaisten opiskelijoiden suomen kielen opinnoista korkeakouluissa. (CIMO 1/2004)

Selvitykseen vastanneista ammattikorkeakouluista suurin osa ilmoitti suomen kielen opiskelun olevan pakollista erillisissä englanninkielisissä ohjelmissa (18:ssa 19:sta ohjelmasta). Yliopistoissa – sikäli kun englanninkielisiä tutkinto-ohjelmia löytyi – suomen opinnot eivät pääsääntöisesti olleet pakollinen osa tutkintoa (6:ssa 15:sta ohjelmasta pakollisia). Suomenkielisessä koulutuksessa tutkintoon pakollisena kuuluvien kotimaisen kielen opintojen suhteen yliopistot ja ammattikorkeakoulut erosivat niin ikään toisistaan: yliopistot (11:ssa 15:sta ohjelmasta) vaativat ammattikorkeakouluja (8:ssa 18:sta ohjelmasta) yleisemmin ulkomaisilta opiskelijoilta suomen opintoja. Tosin vastausten erilaisuus saattoi osittain johtua siitä, ettei ammattikorkeakouluissa ulkomaisia, suomea taitamattomia opiskelijoita juurikaan opiskellut suomenkielisessä koulutuksessa. Niissä englanninkielisissä ohjelmissa, joissa tutkintoon kuului pakollisia suomen opintoja, oli näiden opintojen laajuus keskimäärin hieman yli neljä opintoviikkoa. Yliopistoissa pakollisten suomen opintojen laajuus oli keskimäärin hieman alle neljä opintoviikkoa, ammattikorkeakouluissa hieman yli neljä opintoviikkoa.

Suomenkielisissä ohjelmissa, joissa tutkintoon kuului pakollisia suomen opintoja, oli näiden opintojen laajuus keskimäärin hieman vajaat viisi (4,8) opintoviikkoa. Yliopistosektorilla suomen opintoja vaadittiin keskimäärin vajaat kuusi (5,8) opintoviikkoa, ammattikorkeakouluissa keskimäärin vajaat neljä (3,8) opintoviikkoa. Eri yksikköjen väliset erot olivat suuret: yliopistoissa pakollisten suomen opintojen määrä oli suppeimmillaan yksi opintoviikko ja laajimmillaan 20 opintoviikkoa, ammattikorkeakouluissa pakollisten suomenopintojen määrä vaihteli yhdestä kymmeneen opintoviikkoon. Selvityksessä kysyttiin myös aikovatko korkeakoulut tulevaisuudessa vaatia suomen kielen opiskelua ulkomaalaisilta tutkinto-opiskelijoilta. Lähes kaikki korkeakoulut vastasivat tuolloin, että he eivät ole suunnitelleet pakollisia suomen kielen

opintoja ulkomaisille tutkinto-opiskelijoille. Korkeakoulut olivat tuolloin siirtymässä kaksiportaiseen tutkintojärjestelmään, mikä vaikutti mahdollisesti vastauksiin.

Tilanne vuodesta 2004 on muuttunut nopeasti. Yliopistot ja ammattikorkeakoulut ovat yhä enemmän kiinnostuneita ulkomaisten opiskelijoiden integroitumisesta suomalaiseen yhteiskuntaan ja työelämään. Myös opiskelijajärjestöt ovat lähteneet selvittämään ulkomaisten opiskelijoiden tilannetta. Lisäksi sisäasiainministeriö on perustanut työryhmän pohtimaan ulkomaisten opiskelijoiden tilannetta Suomessa.

Jatkossa koulutuksen kansainvälistymistä on aiempaa selkeämmin kehitettävä yhdeksi aktiivisen maahanmuuton väyläksi. Näin yhteiskunnan tarjoaman maksuttoman koulutuksen kautta saadaan Suomen työmarkkinoille osaavaa, täällä koulutuksensa saanutta työvoimaa. Koulutuskokonaisuuksia kehitetään niin, että niiden aikana voidaan tosiasiallisesti hankkia riittävä kielitaito, joka riittää työskentelyyn valmistumisen jälkeen. Tutkinnon suorittaneille turvataan mahdollisuus suorittaa kielitutkinto, joka osoittaa kielitaidon työmarkkinoille pyrittäessä. Tulisi kehittää myös uudenlaisia, esim. kaksikielisiä koulutusohjelmia. Englanninkielisen koulutuksen lisäksi kaksikielistä venäjä/suomi koulutusta voitaisiin kokeilla.

Tutkintojen tunnustaminen ja rinnastaminen

Opetushallitus tekee päätöksiä ulkomailla suoritettujen korkeakoulututkintojen tuottamasta virkakelpoisuudesta Suomessa. Toimintaa säätelee kaksi lakia: Laki ulkomailla suoritettujen korkeakoulututkintojen tuottamasta virkakelpoisuudesta (531/1986,) ja vastaava asetus (519/1997) sekä laki Euroopan yhteisön yleisen tutkintojen tunnustamisjärjestelmän voimaansaattamisesta (1597/1992) ja vastaava asetus (520/1997). Opetushallituksen päätös tarvitaan silloin, kun ulkomailla tutkinnon suorittanut haluaa saada kelpoisuuden sellaiseen valtioon tai kunnan virkaan, johon vaaditaan korkeakoulututkinto. Yleisimmin virkoihin vaaditaan tietyn tasoinen tutkinto, mutta joihinkin ammatteihin on vaatimuksena tietty tutkinto tai tietynlaiset opinnot (esimerkiksi opettajat, sosiaalityöntekijät, oikeustoimi). Säänneltyyn, tietyn ammattitutkinnon vaatimaan tehtävään päteväytyä varten viranomaisen voi määrätä ulkomailla tutkintonsa suorittaneelle lisävaatimuksina täydentäviä opintoja, kelpoisuuskokeen ja/tai soveltuvuustestin.

Opetushallituksen arviointiryhmä teki vuonna 2006 selvityksen, jonka tarkoituksena oli tuottaa tutkintojen tunnustamistyön kehittämiseksi tarvittavaa tietoa. Kyselyn avulla hankittiin palautetta asiakkailta eli henkilöiltä, jotka ovat hakeneet ulkomailla suorittamansa korkeakoulututkinnon tunnustamista tai rinnastamista.

Niitä, joille oli määrätty lisävaatimuksia, pyydettiin kertomaan, olivatko he suorittaneet ne. Asiakkaista 42 % oli suorittanut lisävaatimukset, 20 % suoritti niitä parhaillaan, ja 38 % ilmoitti, että ei ole suorittanut päätöksessä asetettuja lisävaatimuksia. Tavallisimmat syyt, miksi päätöksen edellyttämiä lisävaatimuksia ei ollut suoritettu, olivat suorittamisen hankaluus tai vaikeus, alan vaihto tai henkilökohtainen elämäntilanne. Lisävaatimusten suorittamista vaikeuttivat mm. korkeakouluun pääsy, pitkä välimatka suorituspaikkakunnalle ja ajan puute.

Ulkomailla suoritettujen tutkintojen täydentämiseen suomalaisia kelpoisuusvaatimuksia ja työelämän vaatimuksia vastaaviksi on liian vähän mahdollisuuksia. TE-keskukset ovat hankkineet jonkun verran esim. lääkäreiden täydennyskoulutusta yliopistoilta. Turun työvoimatoimiston Specima-projekti on kouluttanut ESR-rahoituksella mm. lääkäreitä, hammaslääkäreitä, farmaseutteja, opettajia, opinto-ohjaajia, sairaanhoitajia ja kulttuurialan osaajia. Projektin lopettaessa 2007 tulee määritellä mikä taho järjestää sellaisen koulutuksen, jossa

vastataan korkeasti koulutettujen valtakunnalliseen työvoimavajeeseen. Opetushallitukseen tulleen palautteen mukaan tarvittaisiin lisää täydentäviä opintoja jatkossa niille, jotka ovat suorittaneet opettajan koulutuksen ulkomailla ja haluavat täydentää sen suomalaisia kelpoisuusvaatimuksia vastaavaksi.

Ulkomailla koulutuksen saaneen henkilön oikeudesta harjoittaa ammattia tai käyttää suomalaista ammattinimikettä päättää sama viranomainen, joka muutoinkin myöntää luvat Suomessa kyseisen ammatin harjoittamiseen. Terveystieteiden ammattien osalta tämä viranomainen on Terveystieteiden oikeusturvakeskus. Toimintaa säätelee laki terveystieteiden ammattihenkilöistä (559/1994) ja vastaava asetus 564/1994).

Terveystieteiden ammattihenkilöitä ovat:

- Laillistetut ammattihenkilöt joille myönnetään ammatinharjoittamisoikeus (esim. lääkäri, hammaslääkäri, farmaseutti jne. yht. 17 nimikettä)
- Luvan saaneet ammattihenkilöt. TEO myöntää ammatinharjoittamisluvan laillistuksen sijasta niille ulkomaalaisille jotka ovat EU/ETA ulkopuolisten valtioiden kansalaisina suorittaneet ko. ammattiin johtavan koulutuksen muussa kuin EU/ETA-valtiossa. Lupa on aina määräaikainen ja se voi olla rajoitettu tiettyyn työtehtävään.
- Nimikesuojatut ammattihenkilöt, joilla on koulutuksensa puolesta oikeus käyttää nimikesuojattua ammattinimikettä (esim. hammashoitajat, lähihoitajat, naprapaatit jne. yht. 22 nimikettä)

Terveystieteen alan työvoimavajeen tyydyttämiseksi olisi perusteltua laatia yhteistyössä ammatillisten oppilaitosten, ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen sekä terveystieteen alan ammattijärjestöjen kanssa oma kehittämis- ja toimenpideohjelma. Kielitaidon merkitys ja ammatin harjoittamisen luvanvaraisuus lisäävät ulkomaisen työvoiman käytön haasteellisuutta erityisesti sosiaali- ja terveystieteen sektorilla, jossa kielitaitovaatimukset liittyvät myös potilasturvallisuuteen. Ohjelmaan voisi sisällyttää ammatillisen peruskoulutuksen kehittämisen ammattilaisiin, täydennyskoulutustavoitteet opiskelupaikkoineen, koulutusohjelmien ja oppilaitosten osaamisresurssitarkastelut, henkilöstökoulutuksen, EU:n ulkopuolelta tulevien ammattilaisten täydennyskoulutuksen vakiinnuttamistoimet, suomi-/ruotsi -opintojen sisällyttämisen osaksi opintoja, kaksikielisen (suomi/englanti, suomi/venäjä) opiskelun pilotit, alalle jo koulutusta saaneiden kartoittaminen ja systemaattinen rekrytointi Suomessa ja lähtömaissa.

Korkeasti koulutetut maahanmuuttajat tarvitsevat virallisten tutkintojen rinnastamismenettelyn lisäksi myös paljon ohjausta ja tukea uravalinnoissaan. Tutkinnon soveltaminen uudessa ympäristössä vaatii tietoa työelämästä ja ammattien sisällöistä. Kotoutumisvaiheen ohjauksen ja koulutuksen lisäksi tarvitaan usein myös täsmällisempää, ammattikohtaista kielikoulusta ja esim. täydennyskoulutuskeskusten ja kesäyliopistojen neuvonta-, ohjaus- ja koulutuspalveluja. Yliopistojen kielikeskusten osaamista tulisi hyödyntää paremmin korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien opetuksessa.

Taulukko 7. *Tietyn kelpoisuuden antavat Opetushallituksen päätökset aloittain 1998 - 2005*

tutkinnon/kelpoisuuden ala	lukumäärä	%
opetusala	1013	81,2
oikeustieteen ala	132	10,6
sosiaaliala	69	5,5
pelastusala	20	1,6
kirjastoala	10	0,8
muu	3	0,2
yhteensä	1247	100,0

Lähde: Opetushallitus

Aikaisempien opintojen hyväksi lukeminen

Opetusministeriön asettama työryhmä, joka pohti aikaisemman hankitun osaamisen tunnustamista korkeakouluissa, julkaisi raportin alkuvuodesta 2007, OPM 2007:4). Raportissa on kattavasti koottu se säädöspohja, joka vaikuttaa tunnustamiseen ja osaamisen hyväksilukemiseen. Lisäksi työryhmä pohti muodollisen koulutuksen ulkopuolella hankitun osaamisen hyväksilukemista.

Muualla kuin muodollisessa koulutuksessa hankitun osaamisen hyväksilukeminen ei ole tarkalleen ottaen ollut yliopistoissa mahdollista ennen 1.8.2005 voimaan tullutta valtioneuvoston asetusta yliopistojen tutkinnoista (794/2004). Opintojen hyväksiluvusta ammattikorkeakouluissa on säädetty valtioneuvoston asetuksessa ammattikorkeakouluista (352/2003). Työryhmän teettämän kyselyn mukaan muualla kuin muodollisessa koulutuksessa hankittua osaamista tunnustetaan ja tunnustetaan verrattain vähän. Osaamista otetaan huomioon esimerkiksi siten, että harjoittelu voidaan korvata työkokemuksella. Se, millainen työkokemus voidaan hyväksilukea, vaihtelee suuresti jopa saman alan ja yliopiston sisällä. Useimmat ammattikorkeakoulujen tutkintosäännöt linjaavat muualla kuin muodollisessa koulutuksessa hankitun osaamisen hyväksilukemisen käytännöistä enemmän ja tarkemmin kuin yliopistojen vastaavat säännöt. Muualla kuin muodollisessa koulutuksessa hankittu osaaminen on usein järjestötoimintaa, opiskelijoiden toimimista lautakunnissa ja tutoreina tai harrastuksista saatua osaamista. Tunnistamistapoja ovat mm. näyttö ja portfolio, kerätyt dokumentit ja haastattelut, mahdolliset näyttelyt, lehtikirjoitukset ja kritiikit. Yleensä opiskelijalle tarjotaan mahdollisuus pelkkään tenttiin tai osaamisen osoittamiseen harjoitustehtävän avulla. Harjoittelun korvaamisessa työkokemuksella on myös ongelmia. Suuri osa työharjoittelusta on käytännössä hyväksiluettua työkokemusta. Opiskelijat kaipaavat selkeitä käytäntöjä aiemman työkokemuksen hyväksymiseen ja harjoittelukäytänteiden kehittämistä siten, että kaikki korkeakoulututkintoon sisältyvä työharjoittelu on tavoitteellista, ohjattua ja arvioitua.

Toimenpide-ehdotukset:

- Lisätään ja tehostetaan ulkomaisten opiskelijoiden suomen kielen opiskelua sekä tutkintoon johtavassa koulutuksessa että eri tyyppisessä täydennys- ja pätevöittämissä koulutuksissa (OPM)
- Kokeillaan kaksikielisiä koulutusohjelmia (englanti/suomi, venäjä/suomi) sekä räätälöidään erikoistumisopintoina toteutettavia täydennyskoulutusohjelmia maahanmuuttajille ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa (OPM)
- Kehitetään korkeakoulujen opiskelijavalintoja siten, että niissä huomioidaan paremmin eri kieli- ja kulttuuritaustasta tulevien henkilöiden erityistilanne ja soveltuvuus alalle ja kyky selviytyä opinnoista (OPM)

- Käynnistetään ensi tilassa yhteistyössä oppilaitosten ja terveydenhuoltoalan ammattijärjestöjen kanssa terveydenhuollon kärkihanke (OPM, TM, STM, työmarkkinajärjestöt, työnantajat)
- Tehostetaan korkeasti koulutettujen ohjaus- ja neuvontapalveluja ja järjestetään rekrytointitilaisuuksia ulkomaalaisille opiskelijoille, tutkijoille ja asiantuntijoille (OPM, TM)
- Määritellään korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien täydennyskoulutuksen järjestämisvastuut ja resursointi erityisesti sen koulutuksen osalta, joka vastaa valtakunnalliseen työvoimatarpeeseen (OPM, TM)
- Korkeakoulujen täydennyskoulutuskeskukset ja ammattikorkeakoulujen aikuiskoulutus- ja palvelukeskukset lisäävät maahanmuuttajien työllistymistä edistäviä toimia mm kehittämällä pätevyitymiskoulutusta ja asiantuntijatehtävissä vaadittavaa suomen ja ruotsin kielen koulutusta (OPM)
- Lisätään maahanmuuttajaväestölle soveltuvaa avoimen yliopiston ja avoimen ammattikorkeakoulun tarjontaa ja hyödynnetään sitä myös rekrytointimaassa tapahtuvassa koulutuksessa (OPM)
- Järjestetään täydennyskoulutusta korkeakoulujen henkilökunnalle osaamisen tunnistamis- ja tunnustamismenetelmiin liittyen (OPM)

4.6. Opetustoimen, työhallinnon ja kuntien maahanmuuttajapalveluiden henkilöstön osaamista koskevat ehdotukset

Työelämän kansainvälistyminen on tuonut monia haasteita henkilöstön osaamiselle. Lisäkoulutuksen ja -tiedon tarve ei liity ainoastaan opettajakuntaan, vaan työpaikoilla joudutaan pohtimaan yhä enemmän eri kieli- ja kulttuuritaustaisten opiskelijoiden ja työntekijöiden tilannetta. Koska ammatillisessa koulutuksessa oppiminen on siirtynyt yhä enemmän työpaikoille, tarvitsevat yhä useammat henkilöt opastusta ja tietoa monikulttuurisuudesta. Yhdenvertaisuuslaki vuodelta 2004 lisäsi myös kiinnostusta ja tiedon tarvetta monikulttuurisuudesta oppilaitoksissa ja työpaikoilla.

Opettajankoulutus – tietoa, taitoa, tulevaisuutta Opettajankoulutuksen kehittämisohjelma 2001–2005 - loppuraportin mukaan monikulttuurisuutta koskevaan täydennyskoulutukseen osallistuminen on hivenen kasvanut. Kasvu näkyy kuitenkin vain ammatillisissa oppilaitoksissa, perusopetuksessa määrä on pysynyt samana. Noin 89 % kyselyyn vastanneista opettajista ei saanut monikulttuurisuuden kysymyksiä käsittelevää täydennyskoulutusta vuosina 2003–2005.

Juuri työnsä päättävä opettajatarvetta maahanmuuttajataustaisten opetuksessa ja koulutuksessa selvittävä työryhmä pohti myös täydennyskoulutuksen tarvetta ja maahanmuuttajataustaisten opettajien tilannetta työmarkkinoilla. Opettajat ja kouluyhteisöt tarvitsevat lisää osaamista maahanmuuttajataustaisten opetukseen, koulutukseen ja ohjaukseen. Tarpeeseen voitaisiin vastata esimerkiksi kouluttamalla sekä maahanmuuttajataustaisia että eri kulttuureja hyvin tuntevia opettajia. Lisäksi tulisi tarjota sopivaa täydennyskoulutusta. Opettajien kelpoisuus- ja kielitaitovaatimukset asettavat haasteita opettajien pätevyitymiselle.

Kelpoisuusehdot täyttävien opettajien saaminen oman äidinkielen ja eri uskontojen opetukseen on vaikeaa. Joissain yliopistoissa on koulutettu ym. opettajia. Samoin ammatilliset opettajakorkeakoulut tarjoavat koulutusta maahanmuuttajataustaisille opettajille englanniksi ja suomeksi. Näihin tehtäviin ei ole määrätty erityisiä kelpoisuusvaatimuksia, vaan kyseisiä virkoja ja tehtäviä koskevat samat kelpoisuusvaatimukset kuin aineenopettajan virkoja ja tehtäviä yleensäkin. Kelpoisuusvaatimukset on määritelty vain aineisiin, joiden opettajaksi voidaan

pätevöityä suomalaisissa yliopistoissa. Koska suomalaisissa korkeakouluissa ei järjestetä opetettavan aineen opintoja harvinaisissa kielissä ja uskonnoissa, ei ulkomailla suoritettuja opetettavan aineen opintoja voida rinnastaa Suomessa suoritettaviin opettajan kelpoisuuden tuottaviin opintoihin.

Maahanmuuttajien kotoutumiseen liittyviä palveluja tuottavat oppilaitosten lisäksi myös esim. työhallinto ja kunnat. Suurimmissa työvoimatoimistoissa toimii yleensä kotoutumiseen erikoistuneita virkailijoita, joiden koulutustausta vaihtelee. Työvoimatoimistoissa ei ole lisätty henkilöresursseja riittävästi suhteessa kasvaviin maahanmuuttaja-asiakkaiden määriin. Sosiaali- ja terveyspalveluissa työskentelevien määrään ja osaamisen kehittämiseen tulee myös panostaa. Opettajien, terveydenhuollon, sosiaalialan yms. peruskoulutuksessa tulisi yhteiskunnan monikulttuuristuminen ja monimuotoistuminen huomioida voimakkaammin. Maahanmuuttajien kanssa työskentelevien erityisosaamista tulee kehittää lisäksi täydennyskoulutuksella.

Toimenpide-ehdotukset

- Opettajien, koulukuraattorien, koulupsykologien, kouluterveydenhoitajien yms. perus- ja täydennyskoulutuksessa huomioidaan paremmin maahanmuuttajataustaisten oppilaiden ja opiskelijoiden määrän kasvu sekä vahvistetaan koulujen ja oppilaitosten monikulttuuristumista (OPM)
- Lisätään opetustoimen henkilöstön täydennyskoulutusta maahanmuuttajien osaamisen tunnistamiseen ja opintojen henkilökohtaistamiseen liittyen (OPM)
- Edistetään maahanmuuttajataustaisten opettajien pätevoitymistä, täydennyskoulutusta ja rekrytointia räätälöidyillä ohjelmilla ja koulutusjärjestelyillä (OPM, TM)
- Monikulttuurisuussisältöjä lisätään niissä ammatillisissa ja yliopistokoulutuksissa, jotka tuottavat maahanmuuttajatyön ammattilaisia (OPM, TM)
- Huomioidaan henkilöstöressurssien riittävyys maahanmuuttajakoulutuksessa ja muissa palveluissa suhteessa alueellisiin ja paikallisiin tarpeisiin (OPM, TM)
- Huolehditaan kuntien ja työhallinnon maahanmuuttajatyössä toimivien jatko- ja täydennyskoulutuksesta (TM, OPM)
- Kuntien opetustoimi pyritään saamaan aktiivisemmin mukaan kotoutumisohjelmien laadintaan ja maahanmuuttajien vastaanoton suunnitteluun (OPM, TM)

4.7. Työnantajien ja työelämän toimenpiteitä koskevat ehdotukset

Globalisaatio ja työelämän kansainvälistyminen vauhdittavat muutoksia työpaikkarakenteissa, työn organisoinnissa ja työn johtamisen tavoissa ja synnyttävät uusia osaamisvaatimuksia kaikilla aloilla ja kaikissa työntekijäryhmissä yhtä hyvin kantaväestön kuin maahanmuuttajien keskuudessa. Näin kyky toimia yli kulttuurirajojen nousee entistä keskeisemmäksi osaamisen ulottuvuudeksi ja menestystekijäksi.

Raportin alkupuolella todettiin, että työnantajien rooli on erityisen keskeinen työperusteisten maahanmuuttajien rekrytoinnissa. Heidän panoksensa on suuri niin ikään työntekijöiden perehdytyksessä, ohjauksessa ja kielikoulutuksessa maahantulon alkuvaiheessa.

Työyhteisöjen kyky toimia entistä kansainvälisemmässä ympäristössä ja ottaa vastaan ulkomaalaisia työntekijöitä tulisi sisällyttää työelämän kehittämisohjelmiin (esim. Tykes). Työelämän kehittäminen nähdään Suomessa keinona lisätä työelämän vetovoimaisuutta ja työssä pysymistä. Tämä näkemys tulee laajentaa koskemaan myös ulkomaalaisia työntekijöitä.

Koulutuksen ja oppimisen siirtyminen entistä enemmän työpaikoilla tapahtuvaksi korostaa entisestään monikulttuuristen työyhteisöjen kehittämisen tarvetta.

Suurin maahanmuuttajia koskeva työvoimatarve liittyy käytännön ammattiosaajiin ja tämän tarpeen täyttäminen onnistuneesti edellyttää riittävää ammattisanaston hallintaa sekä kykyä kommunikointiin työyhteisön sisällä ja työyhteisöstä ulospäin. Suurin osa maahanmuuttajista tulee työllistymään lähivuosina käytännön työtehtäviin. Työhön tulevan maahanmuuttajan kielikoulutus ei yksin riitä, vaan tarvitaan myös työyhteisökohtaista monikulttuurikoulusta.

Työmarkkinajärjestöt mm. EK, SAK ja julkishallinnon järjestöt ovat viime vuosina aktiivisesti tuoneet esille ulkomaisen työvoimaan liittyviä kysymyksiä. Työmarkkinajärjestöt järjestivät yhdessä valtakunnallisen seminaarikiertueen, jossa tuotiin esille ulkomaalaisten työntekijöiden tilannetta ja monikulttuuristumisen vaikutuksia työelämään. Ammattijärjestöissä on useita tuhansia maahanmuuttajataustaisia jäseniä, joiden palvelutarpeet tulee huomioida yhä paremmin. SAK:n perustama infopiste Tallinnaan ja laajat monivuotiset työelämän monimuotoistumiseen liittyvät kehittämishankkeet, kuten SAK:n hallinnoima Petmo-hanke osoittavat, että maahanmuuttajien integroiminen suomalaiseen työelämään ja yhteiskuntaan yleisestikin vaatii laajapohjaista yhteistyötä ja uudenlaisia toimintatapoja.

Maahanmuuttajat ryhtyvät innokkaasti yrittäjiksi, mikä on lisännyt yrityspalvelujen tarvetta ja koulutusta. Työelämän monimuotoistuminen on haaste myös johtajuudelle niin yrityksissä kuin julkishallinnossakin. Tämän vuoksi onkin tärkeää, että johtajuuskoulutuksissa huomioidaan työelämän muutokset tältä osin. Johtamistaidon erikoisammattitutkinto JET, jota suoritetaan paljon myös julkisella sektorilla, olisi oiva väline näiden asioiden eteenpäin viemiseen.

Lähtökohtaisesti työyhteisöjen koulutuksen tulee tapahtua työnantajien kustantamana, mutta lisäksi voidaan kuitenkin hyödyntää esim. kansallisten (Tykes) ja EU- ohjelmien rahoitusta (esim. ESR, Progress –ohjelma). Jo kehitettyjen hyvien käytäntöjen levittäminen systemaattisesti on myös tärkeää.

Toimenpide-ehdotukset:

- Työnantajat (julkinen sektori ja yritykset) osallistuvat nykyistä kattavammin ja suunnitelmallisemmin työhön tulevien maahanmuuttajien rekrytointiin sekä perehdytykseen maahan tulon jälkeen.
- Työnantajat järjestävät henkilöstökoulutuksena sekä kieli- että ammattitaidon kehittämiseen liittyvää koulutusta maahanmuuttajille
- Työnantajat järjestävät monikulttuurisuus- ja monimuotoisuuskoulutusta työyhteisöille
- Johtamiskoulutukseen esimerkiksi JET:iin, sisällytetään työelämän ja työyhteisöjen monikulttuuristuminen ja monimuotoistuminen
- Työelämän kehittämisessä hyödynnetään sekä kansallisia että EU –ohjelmia ja rahastoja

5. JATKOTOIMENPITEET JA VOIMAVARATARPEITA KOSKEVAT JÄRJESTELYT

Virkamiestyöryhmä katsoo, että

- työvoiman saatavuuden ja työvoimatarpeen kehityksen kannalta kaikkein kiireellisintä on tällä hetkellä aktivoida työperusteista maahanmuuttoa ja tukea maahanmuuttajien työllistymistä rakennusosalalla, metalliteollisuudessa, palvelualalla sekä terveydenhuollossa ja vanhustyössä. Lähivuosina työvoimatarve laajenee muille aloille.
- ikärakenteen kehitys sekä työelämän muutokset ja kansainvälistyminen johtavat lähivuosina siihen, että Suomessa monilla aloilla ja koko työelämän laajuisesti tarvitaan nykyistä enemmän maahanmuuttajaväestöä työvoiman saatavuuden turvaamiseksi, innovaatiotoiminnan vauhdittamiseksi, yrittäjyyden lisäämiseksi sekä työelämän uudistamiseksi.
- ne koulutukselliset toimenpiteet, joilla tuetaan valtaväestön työllistymistä ja ammatillista ja alueellista liikkuvuutta, eivät riitä. Tarvitaan välttämättä lisäresursseja ja erillisiä toimenpiteitä sekä työhön tulevien että maassa olevien maahanmuuttajien koulutukseen.

Virkamiesryhmä pitää tarpeellisena, että työperusteista maahanmuuttoa ja maahanmuuttajien työllistymistä tukemaan perustetaan viisivuotinen lisätoimenpideohjelma, jonka nimeksi ryhmä esittää. TYÖMAA 2008-2012. Ohjelman toimeenpano edellyttää nykyisten voimavarojen käytön tehostamista ja uudelleenjärjestelyä, mutta myös lisävoimavaroja. Lisävoimavarat tarpeeksi virkamiesryhmä arvioi 85 miljoonaa euroa. Toimenpideohjelmaa täydennetään ESR – rahoituksella.

On tärkeää, että TYÖMAA 2008-2012 -ohjelman keskeiset tavoitteet ja voimavarat tarpeet sisällytetään uuden hallituksen ohjelmaan, hallituksen kehysratkaisuihin ja vuoden 2008 valtion talousarvioesitykseen. Samoin ohjelman toimeenpanoa ja voimavarat tarpeita koskevat esitykset tulee ottaa huomioon päätettäessä ESR -ohjelman valtakunnallisista kehittämishelmistä ja rahoituksen kohdentamisesta.

Ohjelman valmistelu ja voimavarasuunnittelu käynnistettäisiin jo keväällä 2007. TYÖMAA 2008-2012 -ohjelman valmistelua ja toimeenpanon aktivoimaan ja koordinoimaan asetettaisiin laajapohjainen yhteistyöryhmä, jossa keskeiset tahot olisivat edustettuina. Ohjelmaa varten palkattaisiin päätoiminen projektipäällikkö.

Virkamiestyöryhmän ehdotukset lisätoimenpideohjelmaksi tiivistetysti seuraavat:
(Huom: ESR –hankkeiden rahoitus ei sisälly ehdotettuun 80 miljoonaan euroon)

<p>1. Lähtömaassa ja maahantulon jälkeen tapahtuva tiedotus, koulutus ja muut toimenpiteet</p> <ul style="list-style-type: none"> a. Lähtömaassa tapahtuva opastus (ESR –hanke 1. Eurooppalaisen yhteistyön lisääminen työvoima-, koulutus- ja elinkeinopolitiikassa edistämällä työperusteista maahanmuuttoa TM) b. Suomeen tulon jälkeisen ohjauksen ja koulutuksen kehittäminen (ESR –hanke 2. Suomeen muuttaneiden alkuvaiheen ohjaus ja osaamisen kehittäminen TM) c. Terveysthuollon ja vanhustyön kärkihanke d. Ulkomaalaiset opiskelijat ja ulkosuomalaiset työperusteisen maahanmuuton kohderyhmänä 	<p>15 milj. €</p>
<p>2. Nuorten maahanmuuttajien yhteiskuntatakuu</p> <ul style="list-style-type: none"> a. ammatilliseen ja muuhun peruskoulun jälkeiseen koulutukseen pääsy ja opiskelun tuki b. nuorten lisäkoulutus 	<p>10 milj. €</p>
<p>3. Ammatillinen aikuiskoulutus</p> <ul style="list-style-type: none"> a. näyttötutkinnot b. oppisopimus c. ammatillinen kielikoulutus 	<p>15 milj. €</p>
<p>4. Työvoimapolitiittinen aikuiskoulutus työperusteisen maahanmuuton tukijana</p>	<p>11,5 milj. €</p>
<p>5. Korkeakouluopinnot ja korkeakoulujen kieli-, ja täydennyskoulutuksen lisääminen</p>	<p>12 milj. €</p>
<p>6. Kieli- ja yhteiskuntaan orientoiva koulutus</p> <ul style="list-style-type: none"> a. kotoutumiskoulutuksen laadun ja saatavuuden parantaminen b. vapaa sivistystyö, yleissivistävä koulutus jne. erityisesti työhön tulevien kouluttajana c. yleisen kielitutkintojärjestelmän toimivuuden parantaminen 	<p>8,5 milj. €</p>
<p>7. Osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen mallit ja käytännöt</p>	<p>3 milj. €</p>

8. Opettajien ja maahanmuuttajatyötä tekevien resursointi osaamisen kehittäminen	8 milj. €
9. Lisätoimenpideohjelman koordinointi ja hallinnointi	2 milj. €
Yhteensä	85 milj. €

LÄHDELUETTELO

Aiemmin hankitun osaamisen tunnustaminen korkeakouluissa. Opetusministeriö 2007:4.

Aikuisten perusopetuksen ja lukiokoulutuksen kehittämisohjelmaehdotus vuosille 2007–2012
Opetusministeriö 2006:33.

Ammatillisen aikuiskoulutuksen henkilökohtaistamismääräys. Opetushallitus 43/011/2006.

Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma. Työhallinnon julkaisu 371/2006. Työministeriö.

Maahanmuuttajien elinolot. Venäläisten, virolaisten, somalialaisten ja vietnamilaisten elämää Suomessa 2002. Elinolot 2003:1. Tilastokeskus.

Muutoksen ennakkointia ja hallintaa kysyntälähtöisellä aikuiskoulutuksella. Viiden ministeriön virkamiesryhmän muistio työ- ja koulutusasiain neuvostolle, 29.9.2006. Opetusministeriö.

Muuttoliike ja työmarkkinat. Työpoliittinen tutkimus 321/2006. Työministeriö.

Perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen nivelvaiheen kehittämistyöryhmän muistio.
Opetusministeriö 2005:33.

Occasional paper 2 A, B, C/2003. CIMO.

Opettajankoulutus – tietoa, taitoa, tulevaisuutta Opettajankoulutuksen kehittämisohjelma 2001–2005. Opetusministeriö 2006:32.

Työtä tarjolla – mistä tekijät? Työvoimatiedustelu 2006. Elinkeinoelämän keskusliitto.

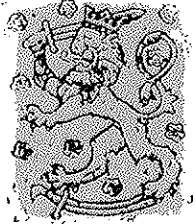
Työvoima 2025. Työpoliittinen tutkimus 325/2007. Työministeriö.

Ulkomaisille vaihto-opiskelijoille annettava suomen kielen opetus ja sen kehittämistarpeet.
CIMO 1/2004

Yhteistyössä kotoutumiskoulutusta toteuttamaan. Työhallinnon julkaisu 351/2005.
Työministeriö.

24.1.2007

47/040/2007

VIRKAMIESRYHMÄN ASETTAMINEN

OPETUSMINISTERIÖ

PL 29

00023 VALTIONEUVOSTO

Puh. (09) 160 04

FAX (09) 135 9335

etu.sukunimi@minedu.fi

Undervisningsministeriet

PB 29

00023 Statsrådet

Tel. (09) 160 04

Fax (09) 135 9335

foerjetern@minedu.fi

MINISTRY OF EDUCATION

P.O. BOX 29

FI-00023 GOVERNMENT

FINLAND

TEL. + 358 9 160 04

FAX + 358 9 135 9335

goven.sukunimi@minedu.fi

Ministère de l'Éducation

Merikallio 10, Helsinki

B.P. 29

FI-00023 Gouvernement

Finlande

Tél. + 358 9 160 04

Fax + 358 9 135 9335

pre@minedu.fi

www.minedu.fi

Työ- ja koulutusasiainneuvosto käsitteli kokouksessaan 11.10.2006 muistiota "Muutoksen ennakointia ja hallintaa kysyntälähtöisellä aikuiskoulutuksella" ja hyväksyi kokouksessaan 15.12.2006 selvityksen muistion johdosta aloitetuista toimenpiteistä ministeriöissä. Yksi muistion kokonaisuuksista oli työperäistä maahanmuuttoa tukevaa aikuiskoulutusohjelmaa. Selvityksessä todettiin sitä koskevana lähiajan toimenpiteiden pienen TM/OPM -virkamiesryhmän asettaminen laatimaan ehdotukset konkreettisista jatkotoimenpiteistä.

Opetusministeriö on työ- ja koulutusasiainneuvoston kannanoton johdosta tänään asettanut virkamiesryhmän, jonka tehtävänä on laatia konkreettinen ehdotus työperäistä maahanmuuttoa tukevan aikuiskoulutusohjelman sisällöstä ja sen aikaansaamiseksi tarvittavista jatkotoimista.

Ministeriö on kutsunut ryhmään seuraavat henkilöt:

Johtaja Marita Savola	Opetusministeriö (puheenjohtaja)
Johtaja Mervi Virtanen	Työministeriö (varapuheenjohtaja)
Neuvotteleva virkamies Varpu Weijola	Työministeriö
Opetusneuvos Arja Mäkeläinen	Opetusministeriö
Ylitarkastaja Pekka Lampinen	Opetusministeriö
Opetusneuvos Sanna Penttinen	Opetushallitus (sihteeri)
Ylitarkastaja Kai Koivumäki	Työministeriö (sihteeri)

Ryhmän tulee ottaa työssään huomioon Yhteistyössä kotouttamiskoulutusta toteuttamaan -työryhmän (TM 351/2005) sekä hallituksen maahanmuuttopoliittisen ohjelman linjaukset.

Virkamiesryhmän tulee saada työnsä päätökseen 15.3.2007 mennessä.

Opetusministeri

Antti Kalliomäki

Opetusneuvos

Jorma Ahola

TIEDOKSI: Virkamiesryhmän jäsenet
Opetusministeriön hankerekisteri
Työministeriö
Opetushallitus

Liite 2. ASA –raportin ehdotus työperäistä maahanmuuttoa tukevasta aikuiskoulutusohjelmasta.

3.6 Työperäistä maahanmuuttoa tukeva aikuiskoulutusohjelma

Työperäisen maahanmuuton edistäminen on keskeinen keino työvoiman saatavuuden turvaamiseen sekä työvoimatarpeiden nopeiden vaihteluiden tasapainottamiseen. Tässä onnistumiseksi tarvitaan aktiivista, nykyistä enemmän myös kohdemaissa tapahtuvaa rekrytointitoimintaa, työvoimapalveluiden vahvistamista, räätälöidyn ja nopealiikkeisen koulutuksen tehostamista sekä opetus- ja työhallinnon työnjaon selkiyttämistä.

Maahanmuuttajien koulutuskysymyksiä tulee tarkastella kokonaisvaltaisesti niin kielenopiskelun, yhteiskuntaan integroivan oppimisen kuin ammatillisesti suuntautuneen koulutuksen osalta. Luku- ja kirjoitustaidottomien maahanmuuttajien opetusta koskevat vastuu- ja voimavarakysymykset kysymykset kuuluvat saman tarkastelun piiriin. Erityisen tärkeää on varautua laajenevan työperäisen maahanmuuton mukanaan tuomiin koulutushaasteisiin. Tässä yhteydessä on arvioitava uudelleen työnjako ja vastuut eri hallinnonalojen kesken.

Virkamiesryhmä katsoo, aktiivisen rekrytoinnin sekä työvoimapalveluiden ja kotouttamistoimenpiteiden tehostamisen lisäksi tarvitaan myös mittavia työperäistä maahanmuuttoa tukevia koulutustoimenpiteitä työvoiman saatavuuden turvaamiseksi ja kohtaanto-ongelmien lieventämiseksi. Suurimmat työvoimatarpeet ovat teollisuudessa ja palvelualoilla mukaanlukien sosiaali- ja terveysala. Koulutukselliset haasteet kohdistuvat työllistymistä edistävään valmentavaan ja räätälöityyn ammatilliseen aikuiskoulutukseen sekä kielikoulutukseen, työelämäntuntemukseen ja muuhun yhteiskuntaan integroivaan koulutukseen. Osa koulutuksesta (esim. kielikoulutus) on tarpeen järjestää työpaikoilla tai työelämäläheisin muotoin (esim. oppisopimuskoulutus). Tässä tarkoituksessa esitetään käynnistettäväksi työperäistä maahanmuuttoa tukeva ammatillisen aikuiskoulutuksen lisätoimenpideohjelma.

Ehdotus: Meneillään olevien maahanmuuttajien koulutusta ja työllistymistä koskevien kehittämistoimenpiteiden lisäksi esitetään harkittavaksi vuosille 2008 - 2012 ajoittuvan aktiivista maahanmuuttopolitiikkaa tukevan ammatillisen aikuiskoulutuksen toimenpideohjelman käynnistämistä. Kielenopetuksen, yhteiskuntaan integroivien opintojen sekä ammatillisen aikuiskoulutuksen toimenpideohjelma toteutettaisiin yhteistyössä työministeriön, opetusministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön ja työelämän järjestöjen sekä koulutuksen järjestäjien kanssa.

Toimeenpanosuunnitelma

Toimenpideohjelmaa koskevat tavoitteet ja ohjelmaa koskevat voimavarajärjestelyt sisällytetään seuraavaan hallitusohjelmaan, budjettikehykseen ja po. vuosien valtion talousarvioihin. Toimenpideohjelmaa koskeva valmistelu käynnistetään jo kuluvan vuoden aikana em. tahojen yhteistyönä niin, että hallitusohjelmaa laadittaessa käytettävissä on konkreettiset suunnitelmat ohjelman toteutuksesta ja sen vaatimista voimavaroista.

Liite 3. Maahanmuuttopoliittisen ohjelman politiikkalinjaukset

- 1) *Politiikkalinjaus:* Edistetään työperusteista maahanmuuttoa. Korvataan työmarkkinoilta poistuvaa työvoimaa ja vahvistetaan osaamispohjaa ja siten turvataan talouskasvun ja taloudellisen toimeliaisuuden edellytyksiä. Tavoitteena on samalla turvata mahdollisuudet kotoutumiseen, osallistumiseen, perheeseen, oikeudenmukaiseen kohteluun ja syrjimättömyyteen.
Toimenpiteet: Työperusteista maahanmuuttoa edistetään tässä ohjelmassa mainituin toimin yhteistyössä vastuutahojen ja yhteistyökumppaneiden kanssa. Keskeisiä yhteistyökumppaneita ovat työmarkkinajärjestöt ja maahanmuuttajien parissa työskentelevät kansalaisjärjestöt.
Vastuutahot: Mainitaan edempänä kunkin politiikkalinjauksen kohdalla.
Kustannukset ja kustannusten jako: Arvioidaan edempänä kunkin politiikkalinjauksen kohdalla.
- 2) *Politiikkalinjaus:* Harjoitetaan suunnitelmallista ja pitkäjänteistä politiikkaa, jolla tehdään aikaisempaa tunnetummaksi Suomen vetovoimatekijöitä sekä näihin sisältyen mahdollisuuksia tehdä työtä, harjoittaa elinkeinoa ja opiskella Suomessa.
Toimenpiteet: Edistetään suunnitelmallista ja pitkäjänteistä politiikkaa yhteistyössä eri toimijoiden, kuten Suomen ulkomaanedustustojen, Suomen Akatemian, yliopistojen ja korkeakoulujen sekä Finpron kanssa. Kohdennettua tietoa välitetään eri oppilaitosten sekä ulkomailla toimivien yritysten kautta.
Työministeriö valmistelee strategian linjauksen toteuttamiseksi.
Vastuutahot: TM, UM, KTM, OPM, SM, Kuntaliitto
Kustannukset ja kustannusten jako: Selvitetään strategian valmistelun yhteydessä.
- 3) *Politiikkalinjaus:* Lisätään työvoiman liikkumista koskevaa yhteistyötä erityisesti EU-maiden, lähialueiden sekä muiden Suomen kannalta merkittävien työvoiman lähtömaiden kanssa.
Toimenpiteet: Neuvotellaan yhteistyön käynnistämisestä erityisesti Puolan viranomaisten kanssa tavoitteena lisätä työvoiman liikkuvuutta yhteisö säännösten puitteissa.
Vastuutahot: TM, UM, SM
Kustannukset ja kustannusten jako: Kustannukset riippuvat toiminnan laajuudesta. Toimintaan on mahdollista hakea ESR-, Interreg- ja muuta EU-rahoitusta.
- 4) *Politiikkalinjaus:* Yksinkertaistetaan kahdessa vaiheessa työvoiman maahanmuuttoa koskevaa lupajärjestelmää.
Toimenpiteet: Ensimmäisessä vaiheessa korjataan ulkomaalaislain työnteko-oikeutta koskevien säännösten ongelmat, kuten sääntelyn vaikeaselkoisuus. Laajennetaan ja tehostetaan ulkomaalaisten työntekotietojen rekisteröintiä ja kehitetään ulkomaalaisrekisterin tilastointijärjestelmää. Tehostetaan lupahallinnon toimintaa ja nopeutetaan hakemusten käsittelyä. Selvitetään mahdollisuutta supistaa lupa-asioita ratkaisevien poliisiyksiköiden määrää. Työvoiman saatavuusharkinta säilytetään toistaiseksi.
Toisessa vaiheessa muutetaan järjestelmän rakenteita siten, että työnteko-oikeus sisältyy jokaiseen ulkomaalaiselle myönnettävään oleskelulupaun, mahdollisesti eräitä herkimpiä aloja lukuun ottamatta. Toisen vaiheen edellytyksenä on, että työvoiman saatavuusongelmat lisääntyvät ja työttömyystilanne helpottaa.
Valmistelu toiseen vaiheeseen siirtymiseksi käynnistetään työpolitiikan neuvottelukunnan kansainvälisen liikkuvuuden jaostossa. Jaosto myös tekee ehdotukset toiseen vaiheeseen siirtymisen ajankohdasta sekä mahdollisista poikkeusaloista, joilla oleskelulupaun ei sisälly työnteko-oikeutta. Lisäksi jaosto seuraa siirtymäajasta luopumisen vaikutuksia, työntekotietojen rekisteröintiä ja työvoimatoimistojen keskittämisen toimivuutta. Sisäasiainministeriö selvittää erikseen biometriseen tunnistamiseen liittyvät kysymykset.
Vastuutahot: TM, SM
Kustannukset ja kustannusten jako: Tehdään virkatyönä.

- 5) *Politiikkalinjaus:* Selvitetään voitaisiinko edistää ulkomaalaisten työntekijöiden mahdollisuutta saapua hakemaan työtä ja työpaikan järjestettyä saada Suomessa haettuna oleskelulupa työntekoa varten.
Toimenpiteet:
 Selvitetään kolmikantaisesti työnhakua varten myönnettävän viisumin tai niin sanotun pitkän viisumin käyttöönoton vaihtoehtoja ja vaikutuksia.
 Selvitetään käytännöt ja ulkomaalaislain toimivuus haettaessa ja myönnettäessä viisumi työnhakua varten sekä maasta käsin oleskelulupa työntekoa varten.
Vastuutahot: UM, SM, TM
Kustannukset ja kustannusten jako: Tehdään virkatyönä.
- 6) *Politiikkalinjaus:* Selkiytetään elinkeinonharjoittajan oleskelulupajärjestelmää.
Toimenpiteet:
 Selkiytetään elinkeinonharjoittajan oleskelulupa –järjestelmän suhde Patentti- ja rekisterihallituksen ulkomaalaislupajärjestelmään erityisesti koti- ja asuinpaikkapaikkavaatimusten osalta.
 Elinkeinonharjoittajan käsitettä uudistetaan siten, että lupajärjestelmä on mahdollisimman yhdenmukainen ja kattaa mahdollisimman suuren osan elinkeinonharjoittamisen perusteella maahan pyrkivistä ulkomaalaisista.
 Elinkeinonharjoittajan oleskelulupajärjestelmä rajoitetaan koskemaan maahan tuloa ja maassa oleskelua, jonka pääasiallinen tarkoitus on elinkeinonharjoittaminen.
Vastuutahot: SM, KTM, TM, STM, PRH
Kustannukset ja kustannusten jako: Tehdään virkatyönä.
- 7) *Politiikkalinjaus:* Yksinkertaistetaan maahanmuuttajien rekisteröintimenettelyjä.
Toimenpiteet: Selvitetään, voidaanko kaikkia maahanmuuttajia koskevat keskeiset rekisteröinnit hoitaa yhden viranomaisen luona.
Vastuutahot: SM
Kustannukset ja kustannusten jako: Tehdään virkatyönä.
- 8) *Politiikkalinjaus:* Edistetään maahanmuuttajien yrittäjyyttä.
Toimenpiteet:
 Kauppa- ja teollisuusministeriö asettaa työryhmän edistämään maahanmuuttajien yrittäjyyttä muun muassa yritysrahoitusta kehittämällä.
 Laaditaan kattava selvitys maahanmuuttajien yritystoiminnasta.
 Vakiinnutetaan maahanmuuttajien yrittäjyyttä koskevat neuvontapalvelut ja koulutus sekä niistä tiedottaminen.
Vastuutahot: KTM, OPM, OPH, TM
Kustannukset ja kustannusten jako: Kustannukset katetaan kunkin hallinnonalan määrärahoista.
- 9) *Politiikkalinjaus:* Parannetaan ulkomailla hankitun osaamisen tunnustamisjärjestelmää
Toimenpiteet:
 Tehostetaan ulkomailla hankitun osaamisen hyödyntämistä joustavoittamalla aiemman koulutuksen ja osaamisen tunnustamista sekä lisäämällä mahdollisuuksia pätevyyden osoittamiseen näytön kautta.
 Kehitetään muiden kuin korkeakoulututkintojen tunnustamismenettelyjä.
 Parannetaan koordinaatiota ja yhteistyötä osaamisen tunnustamisen parissa toimivien tahojen välillä. Lisätään tiedottamista eri tunnustamismahdollisuuksista.
 Jatketään tiivistä yhteistyötä EU- ja Pohjoismaisella tasolla osaamisen tunnustamisjärjestelmien yhteensovittamiseksi.
Vastuutahot: OPM
Kustannukset ja kustannusten jako: Tehdään virkatyönä.
- 10) *Politiikkalinjaus:* Helpotetaan ulkomaalaisten opiskelijoiden ja tutkijoiden työmarkkinoille pääsyä.

Toimenpiteet:

Otetaan käyttöön Suomessa tutkinnon suorittaneille oleskelulupa työnhakua varten 10 kuukaudeksi.

Lisätään ulkomaalaisille opiskelijoille ja Suomessa tutkinnon suorittaneille suunnattuja harjoittelupaikkoja työmarkkinoille sijoittumisen ja kotoutumisen helpottamiseksi.

Tarjotaan ulkomaalaisille opiskelijoille opetusta myös suomen ja ruotsin kielellä ja kielessä, jotta sijoittuminen työelämään tutkinnon suorittamisen jälkeen tehostuisi.

Vastuutahot: SM, TM, OPM

Kustannukset ja kustannusten jako: Lupajärjestelmän muutokset tehdään virkatyönä.

- 11) Politiikkalinjaus: Edistetään tutkimustehtävissä työskentelevien ulkomaalaisten maahanmuuttoa osana työvoiman maahanmuuton edellytysten parantamista.

Toimenpiteet:

Jatketaan viranomaisten, yliopistojen ja tutkimuslaitosten yhteistyön kehittämistä, koska tutkijoiden maahanmuuton edistäminen vaatii yhteistyötä eri sektorien välillä.

Huolehditaan siitä, että työvoiman saatavuusharkinta ei miltään osin ulotu tutkijoihin sovellettavaan lupamenettelyyn.

Myönnetään tutkijoille jatkuvaluonteinen oleskelulupa ottaen huomioon, että projektirahoituksen takia palvelussuhde yleensä sovitaan vuodeksi kerrallaan, vaikka tutkimushanke olisikin vuosien mittainen.

Huolehditaan siitä, että tutkijoille myönnettävään oleskelulupaan liittyvä työnteko-oikeus on riittävän laaja. Yrityksiin asiantuntijaksi palkattujen tutkijoiden tulee voida siirtyä joustavasti ammatti- ja toimialojen välillä.

Tutkijoiden tulee sivutoimisesti voida tehdä muuta kuin tutkimustyötä.

Vastuutahot: OPM, SM, TM

Kustannukset ja kustannusten jako: Kustannukset katetaan kunkin hallinnonalan määrärahoista.

- 12) Politiikkalinjaus: Edistetään inkerinsuomalaisten paluumuuttoa siten, että paluumuuttojonon purkamisen ohella paluumuutto kanavoidaan työmarkkinoiden tarpeisiin.

Toimenpiteet:

Ratkaistaan jonossa jo olevien paluumuuttohakemukset nykyisten perusteiden mukaan, mutta jonoon ei enää oteta uusia hakijoita. Jonon purkua nopeutetaan.

Tehostetaan inkerinsuomalaisten työmarkkinoille sijoittumista siten, että jonossa oleville suunnataan tehostettua tiedotusta työntekomahdollisuuksista Suomessa sekä työntekoa varten myönnettävistä määräaikaisista oleskeluluvista. Suomessa toimiville työnantajille suunnataan tehostettua tiedotusta mahdollisuuksista ottaa palvelukseen jonossa olevia paluumuuttajia.

Vastuutahot: SM, TM, UM

Kustannukset ja kustannusten jako: Tehdään virkatyönä.

- 13) Politiikkalinjaus: Tuetaan eri väestöryhmien välisten suhteiden kehittymistä myönteiseen suuntaan.

Toimenpiteet:

Painotetaan rakenteellista työtä väestöryhmien hyvien etnisten suhteiden edistämiseksi.

Hyvien etnisten suhteiden kehittäminen otetaan huomioon kaikessa yhteiskuntapoliittisessa suunnittelussa, erityisesti työllisyyspolitiikassa, koulutuspolitiikassa, valtion ja kuntien asuntopolitiikassa sekä sosiaalisen ja taloudellisen syrjäytymisen ehkäisyssä.

Lisätään asennekasvatusta sekä syrjimättömyyttä koskevaa tiedotusta kaikkialla yhteiskunnassa, erityisesti päiväkodeissa, oppilaitoksissa, opettajankoulutuslaitoksissa, työpaikoilla ja mediasta vastaavilla tahoilla.

Tuetaan työyhteisöjen kehittymistä monikulttuurisiksi. Monikulttuurisuusprojektien hyviä käytäntöjä muutetaan arkisiksi peruslinjauksiksi erityisesti yhteistyössä työmarkkinajärjestöjen kanssa.

Kerätään tietoja paikallistason hyvistä käytännöistä eri väestöryhmien välisten suhteiden edistämiseksi. Hyvistä käytännöistä tiedotetaan ja ne otetaan huomioon kotouttamisohjelmia kunnissa laadittaessa.

Seurataan kotoutumisen seurannan yhteydessä eri väestöryhmien välisten suhteiden tilaa yleensä ja tässä ohjelmassa esitettyjen toimien toteutumista erityisesti. Sovitaan tarvittavista mittareista sekä tietojen systemaattisesta ja kokonaisvaltaisesta keräämisestä eri ministeriöiden, tilastojen tuottajien, kansalaisjärjestöjen ja muiden toimijoiden kesken.

Vastuutahot: Kaikki ministeriöt, Kuntaliitto, kunnat

Kustannukset ja kustannusten jako: Kukin toimija vastaa omista kustannuksistaan.

- 14) Politiikkalinjaus: Edistetään maahanmuuttajien osallisuutta ja tuetaan mahdollisuuksia lainsäädännön puitteisiin sijoittuvan oman kulttuurin säilyttämiseen.

Toimenpiteet:

Luodaan nykyistä parempia edellytyksiä maahanmuuttajien osallisuudelle lähiyhteisöissä, kuten naapurustoissa, työyhteisöissä, kouluissa ja harrastuksissa.

Tuetaan vähemmistökuultuuriryhmien omaa kansalaistoimintaa, erityisesti maahanmuuttajanuorten nuoriso- ja liikuntatoimintaa tavoitteena sekä kotoutumisen edistäminen että oman identiteetin vahvistaminen. Osoitetaan nykyistä enemmän kohtaamispaikkoja ja vastaavia tiloja maahanmuuttajien omaehtoisen toiminnan tukemiseksi. Selvitetään mahdollisuuksia maahanmuuttajien uskonnollisten yhdyskuntien tukemiseksi. Tuetaan monietnistä kansalaistoimintaa valtionavustuksin.

Lisätään maahanmuuttajien tietoisuutta ihmis- ja perusoikeuksista sekä muista yksilön, erityisesti naisten ja lasten oikeuksista ja velvollisuuksista Suomessa.

Lisätään viranomaisten valmiuksia puuttua ihmisoikeuksien toteutumista uhkaaviin tilanteisiin.

Vastuutahot: OPM, TM, SM, OM, YM, Kuntaliitto, kunnat

Kustannukset ja kustannusten jako: Kukin toimija vastaa omista kustannuksistaan.

- 15) Politiikkalinjaus: Asetetaan tavoitteeksi ”nollatoleranssi” rasismiin ja etniseen alkuperään perustuvan syrjinnän ehkäisyssä. Kaikki viranomaiset sekä työmarkkina- ja kansalaisjärjestöt omaksuvat päättäväisen asenteen alkuperästä riippumattoman tosiasiallisen yhdenvertaisuuden saavuttamiseksi.

Toimenpiteet:

Madalletaan kynnystä puuttua alkuperään perustuvaan syrjintään ja rasismiin. Erityisesti poliisi- ja oikeusviranomaisten mahdollisuuksia puuttua rasisestisesti motivoituneeseen rikollisuuteen vahvistetaan lisäämällä koulutusta ja tiedottamista.

Kehitetään syrjinnän ja rasismiin uhreiksi joutuneiden tuki- ja neuvontapalveluja.

Viranomaisten, erityisesti opetus-, sosiaali- ja terveys- sekä muiden peruspalvelujen tuottamisesta vastaavien viranomaisten, tulee sekä valtakunnallisella että paikallistasolla luoda hyvät käytännöt rasismiin ja syrjinnän ehkäisemiseksi sekä siihen puuttumiseksi.

Viranomaisten tulee myös varmistaa, että samat periaatteet koskevat niiden hankkimia ostopalveluita. Tämä linjaus tulee sisällyttää myös peruspalvelusuunnitelmiin.

Valtionavustuksia myöntävät viranomaiset varmistavat, että avustettavien järjestöjen toiminta on omiaan tukemaan suvaitsevaisuutta.

Puututaan aiempaa tehokkaammin kiihottamiseen kansanryhmää vastaan.

Selvitetään yhdenvertaisuuslain vaikutukset ja mahdolliset ongelmakohdat ja valmistellaan tarvittavat esitykset lainmuutoksiksi.

Ulotetaan yhdenvertaisuussuunnitelmien laatimisvelvoite myös viranomaisen toimintaan työnantajana. Velvoite yhdenvertaisuussuunnitteluun ulotetaan koskemaan myös suurimpia yrityksiä.

Seurataan syrjimättömyys- ja yhdenvertaisuuslainsäädäntöä koskevan tiedottamisen onnistumista.

Kannustetaan tiedotusvälineitä vastuulliseen tiedonvälitykseen maahanmuutosta ja eri väestöryhmien välisistä suhteista. Myös viranomaisten tulee tiedottaa vastuullisesti.

Työministeriö laatii yhteistyössä muiden viranomaisten ja toimijoiden kanssa monivuotisen tiedotus- ja koulutusstrategian tietoisuuden lisäämiseksi yhdenvertaisuuslaista.

Vastuutahot: Kaikki ministeriöt, Kuntaliitto, kunnat

Kustannukset ja kustannusten jako: Kukin toimija vastaa omista kustannuksistaan.

- 16) Politiikkalinjaus: Luodaan yksilölliset tarpeet huomioon ottava kotouttamisjärjestelmää täydentävä opastusjärjestelmä, jonka tavoitteena on edistää ulkomaalaisen selviytymistä työelämässä ja yhteiskunnassa Suomessa oleskelun aikana.
- Toimenpiteet:
 Työministeriö laatii maahan saapuvalla ulkomaalaisille tarjottavan perustietomateriaalin, ”maahantulopakettin”, painettuna ja sähköisesti sekä perustietopakettin jakosuunnitelman. Parannetaan yhteiskuntaan opastavien sekä kielikoulutuspalvelujen saatavuutta ja käytettävyyttä ja kehitetään opastusjärjestelmään liittyviä uusia työelämässä ja yhteiskunnassa selviytymistä edistäviä tukitoimia.
 Valmistellaan malli suomen ja ruotsin kielen digitaalisesta ja muusta etäopetuksesta, ennen maahan saapumista annettavasta tiedotusmateriaalista ja opastuksesta sekä suunnitelma toimeenpanosta.
 Lisätään viranomaisten järjestämää opastusta koskevat säännökset kotouttamislakiin. Harkitaan setelijärjestelmän kehittämistä opastuspalvelujen hankkimiseksi.
- Vastuutahot: TM, OPM, UM, STM
Kustannukset ja kustannusten jako: Opastusjärjestelmän luomisesta ja tiedotusmateriaalin tuottamisesta aiheutuu kustannuksia. Järjestelmän kehittämistä rahoitetaan ESR-toimintakauden 2007-2013 toimintalinjasta 4. Järjestelmän kehittämisen jälkeen selvitetään kustannusten jako valtion, työnantajien ja maahanmuuttajien kesken erikseen sovittavalla tavalla.
- 17) Politiikkalinjaus: Tehostetaan kotouttamisjärjestelmän ohjausta erityisesti ottamalla käyttöön laajapohjaisesti valmisteltava maahanmuuton, etnisten suhteiden ja kotouttamisen puiteohjelma.
- Toimenpiteet:
 Valtioneuvosto hyväksyy linjauksessa mainitun puiteohjelman kerran vaalikaudessa. Ohjelmassa asetetaan valtakunnalliset toimintaa ja voimavaroja koskevat tavoitteet. Ohjelmaa valmisteltaessa otetaan huomioon peruspalveluohjelma ja -budjetti sekä EU:ssa valmisteltava kotouttamisen viitekehys. Puiteohjelma muodostaa pohjan eduskunnalle annettavalle maahanmuuttopolitiikkaa, etnisiä suhteita ja kotouttamista koskevalle selonteolle.
 Seurataan ja arvioidaan maahanmuuttoa, etnisiä suhteita ja kotoutumista puiteohjelman valmistelua varten yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Keskeisiä yhteistyötahoja ovat vähemmistövaltuutettu ja muut viranomaiset, tutkimuslaitokset ja kansalaisjärjestöt. Kuntien kotouttamisohjelmissa otetaan huomioon puiteohjelman tavoitteet. Kotoutumista tukevat tavoitteet otetaan huomioon läpivirtauksena myös muissa valtakunnallisissa ohjelmissa ja strategioissa. Eri sektorit sisällyttävät laatukriteereihinsä kotoutumisen edistämisen. Avainsektorit ovat asuminen, koulutus, päivähoito ja muut sosiaalipalvelut, terveydenhuolto ja työvoimapaalvelut. Valtakunnallista puiteohjelmaa ja kuntien kotouttamisohjelmia valmisteltaessa otetaan erityisesti huomioon lapsiperheiden kotoutuminen.
 Kotouttamislain soveltamisalaa laajennetaan.
- Vastuutahot: TM, STM, OPM, YM, SM**
Kustannukset ja kustannusten jako: Kotouttaminen aiheuttaa kustannuksia. Voimavarojen riittävydestä tulee huolehtia. Kukin hallinnonala vastaa omista kustannuksistaan.
- 18) Politiikkalinjaus: Edistetään kotoutumisen yleisistä lähtökohdista humanitaarisin syin maahan muuttavien kotoutumista. Varaudutaan pitkiin kotoutumisaikoihin ja haavoittuneimmassa asemassa olevien erityisryhmien tukipalvelujen turvaamiseen.
- Toimenpiteet:
 Turvataan riittävät voimavarat kunnille ja työhallintoon kotoutumista edistävien ja muiden positiivisten erityistoimien järjestämiseksi.
 Turvataan edellytykset kotouttamistoimien aloittamiselle heti oleskeluluvan myöntämisen jälkeen. Varmistetaan, että kotoutumista edistävät toimenpiteet muodostavat

johdonmukaisen kokonaisuuden ennen maahantuloa annetun perehdytyksen kanssa. Säädetään mahdollisuudesta erityistarpeiden mukaan pidentää aikaa, jona maahanmuuttaja on kotouttamislain piirissä.

Aloitetaan kiintiöpakolaisten kotouttamistoimet heti maahantulon jälkeen. Kotouttamisessa kehitetään erityisesti haavoittuvimmille ryhmille kohdistuvia toimia. Kehitetään edelleen vastaanoton ja kotoutumisen seurantajärjestelmää sekä kuntien ja muiden paikallistoimijoiden neuvontaa ja koulutusta.

Vastuutabot: TM, OPM, STM, Kuntaliitto, kunnat

Kustannukset ja kustannusten jako: Kotouttaminen aiheuttaa kustannuksia. Voimavarojen riittävydestä tulee huolehtia. Kukin hallinnonala vastaa omista kustannuksistaan.

- 19) Politiikkalinjaus: Kehitetään aikuisten maahanmuuttajien kotoutumista edistävää koulutusta ja opastusta siten, että se vastaa yksilöllisiin koulutustarpeisiin tehokkaasti

Toimenpiteet:

Määritellään lainsäädännössä kotoutumiskoulutusjärjestelmä ja selkiinnytetään opetus- ja työhallinnon väliset vastuut ja rahoitus. Määritellään oikeus opetukseen ja opetuksen vähimmäistaso. Valmistellaan laatuksiterit ja vaikuttavuuden arviointiin mittarit.

Tarvittaessa tarjotaan opetusta tehostettuna seudullisena yhteistyönä. Opetushallitus antaa uudet suositukset koulutuksen sisällöstä. Koulutuksen sisältöä ja laatua parannetaan, muun muassa huolehtimalla riittävän pienistä ja yhtenäisistä opetusryhmistä.

Hyödynnetään koulutuksen järjestämisessä aikuisten ammatillisen lisäkoulutuksen ja vapaan sivistystyön puitteissa tarjottava koulutus.

Vastuutabot: TM, OPM

Kustannukset ja kustannusten jako: Oppivelvollisuusiän ylittäneiden maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen rahoituksesta vastaa pääosin toistaiseksi työministeriö.

- 20) Politiikkalinjaus: Parannetaan maahanmuuttajien opiskelumahdollisuuksia ottaen huomioon tarvittavat erityispalvelut.

Toimenpiteet:

Laajennetaan perusopetuksen valmistavaa opetusta lukuvuoden mittaiseksi.

Parannetaan maahanmuuttajien mahdollisuuksia osallistua opetukseen. Erityinen huomio kiinnitetään lukiokoulutukseen, oppisopimuskoulutukseen, ammattikorkeakouluopintoihin valmentavaan koulutukseen, maahanmuuttajatyttöihin ja –naisiin sekä vieraskielisissä koulutusohjelmissä olevien suomen tai ruotsin kielen opetukseen.

Asetetaan tavoitteeksi, että vuoteen 2008 mennessä maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden osuus lukion opiskelijoista nousee selvästi nykyisestä. Selvitetään tarve ja mahdollisuudet lukio-opetukseen valmistavaan koulutukseen.

Kehitetään edelleen ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavaa koulutusta sekä koulutusta koskevaa tiedotusta. Huolehditaan monikulttuurista ohjausta hoitavan henkilökunnan osaamisesta.

Kehitetään maahanmuuttajaopiskelijoiden tukimuotoja ammatillisessa peruskoulutuksessa sekä valtakunnallisesti että paikallisesti, jotta koulutuksen keskeyttämistä voidaan edelleen vähentää. Työssä oppiminen voi tukea ammatillisen tutkinnon jälkeen työhön sijoittumista, mutta erityistoimia tarvitaan työelämän vastaanoton parantamiseksi.

Arvioidaan ja seurataan ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijaksi ottamisen perusteita myös maahanmuuttajien osalta.

Opetusministeriö asettaa työryhmän edistämään kielellisesti ja kulttuurisesti vähemmistöön kuuluvien esteetöntä opiskelua korkeakouluissa.

Otetaan opettajankoulutuksen mitoituksessa ja opettajien täydennyskoulutuksessa huomioon toimenpiteistä aiheutuvat opettajantarpeet.

Vastuutabot: OPM, TM

Kustannukset ja kustannusten jako: Toimenpiteet aiheuttavat kustannuksia. Voimavarojen riittävydestä tulee huolehtia.

- 21) Politiikkalinjaus: Selvennetään Suomen asumisperusteisen sosiaaliturvajärjestelmän suhdetta ulkomaalaisiin kohdistuvaan verotukseen.

Toimenpiteet:

Seurataan lyhytaikaiseen työsuhteeseen tulevien työntekijöiden sosiaaliturvaa ja selvitetään siihen liittyvät kehittämistarpeet.

Verotusta kehitettäessä arvioidaan säännönmukaisesti muutosten vaikutukset työperusteisen maahanmuuton kehittämiseen.

Vastuutahot: STM, VM

Kustannukset ja kustannusten jako: Ei tässä vaiheessa arvioitavissa.

- 22) Politiikkalinjaus: Kehitetään asuntopolitiikkaa siten, että työperusteiseen maahanmuuttoon liittyvät moninaiset asumisen tarpeet tulevat riittävästi huomioiduiksi.

Toimenpiteet:

Ympäristöministeriö seuraa erityisesti työperusteiseen maahanmuuttoon liittyvien erityisratkaisujen tarvetta asumiskysymyksissä.

Yhdyskuntasuunnittelun ja asuntopolitiikan avulla huolehditaan monimuotoisten asuinalueiden syntymisestä ja estetään maahanmuuttajien eriytymistä.

Vastuutahot: YM

Kustannukset ja kustannusten jako: Tehdään virkatyönä.

- 23) Politiikkalinjaus: Osallistutaan aktiivisesti kansainvälisen suojelujärjestelmän vahvistamiseen. Osana kansainvälistä yhteisöä panostetaan pysyvien ratkaisujen löytämiseksi pakolaiskysymykseen.

Toimenpiteet: Edistetään kansainvälistä suojelua lähtö- ja kauttakulkumaissa tukemalla niitä asianmukaisesti. Suhtaudutaan kriittisesti ja pidättyvästi malleihin, joissa vastuuta siirrettäisiin esimerkiksi perustamalla kokoomaleirejä kauttakulkumaihin.

Vastuutahot: UM, SM, TM

Kustannukset ja kustannusten jako: Linjaus ei lisää nykyisiä kustannuksia.

- 24) Politiikkalinjaus: Kehitetään kiintiöpolitiikkaa tekemällä pakolaiskiintiön kohdentaminen ja kiintiöpakolaisten valintamenettely joustavammaksi.

Toimenpiteet:

Säilytetään kiintiön koko ainakin nykyisellä 750 vuositasolla.

Ministeriryhmä hyväksyy kiintiön täyttämistä ohjaavat periaatteet. Maakohtaisesta kohdentamisesta päättävät virkamiehet yhteistyössä UNHCR:n kanssa.

Selvennetään kiintiön täytön kriteereitä siten että Suomi voi ottaa kiintiössä myös alaikäisiä, ilman huoltajia tulevia lapsia sekä erityistä suojaa tarvitsevia naisia.

Otetaan turvallisuusseikat huomioon muun muassa siten, ettei kiintiössä yleensä oteta henkilöitä, joilla on rikollinen tai aktiivinen sotilastausta.

Selvitetään Suomen mahdollisuuksia osallistua uudelleensijoittamisen uusien lähestymistapojen, kuten niin sanottujen ryhmävalintojen soveltamiseen. Päätöksenteon joustavuutta ja toiminnan suunnitelmallisuutta lisätään siten, että Suomen edellytykset osallistua kiintiöiden strategiseen käyttöön kansainvälisellä tasolla paranevat.

Tuetaan aktiivisesti uudelleensijoittamistoiminnan kehittämistä EU:ssa tavoitteena laajentaa kiintiömaiden ryhmää.

Vastuutahot: TM, UM, SM

Kustannukset ja kustannusten jako: Linjauksesta mahdollisesti aiheutuvat lisäkustannukset liittyvät lähinnä pakolaiskiintiön koon suurentamiseen.

- 25) Politiikkalinjaus: Toimiva turvapaikkamenettely on keskeinen osa pakolaisten suojelua.

Toimenpiteet:

Turvapaikkamenettelyssä tulee säilyttää riittävät oikeusturvan takeet. Turvapaikkaa hakeville tulee turvata asiantunteva oikeusapu.

Selvitetään monihallinnollisesti EU:n kansainvälisen suojelun harmonisointiin tähtäävän direktiivin sekä myöhemmin niin sanotun menettelydirektiivin täytäntöönpanon vaikutuksia turvapaikkapolitiikassa.

Vastuutahot: SM, UM, TM

Kustannukset ja kustannusten jako: Tehdään virkatyönä.

- 26) Politiikkalinjaus: Tuetaan turvapaikkapolitiikkojen harmonisointia EU:ssa tavoitteena poistaa syitä turvapaikanhakijoiden edelleen liikkumiselle. Ensisijaisena ratkaisuna korostetaan tehokkaan suojelun antamista sitä tarvitseville sekä tehokkaiden palautusten merkitystä.
- Toimenpiteet:
Vaikutetaan EU:ssa vastuunmäärittämisasetuksen muodostaman järjestelmän toimivuuden varmistamiseksi sekä asetuksen soveltamisalan laajentamiseksi koskemaan myös toissijaista suojelua hakeneita.
Suomi tekee komissiolle aloitteen turvapaikkakiertolaisuuden syiden ja vastuunmäärittämisasetuksen toimivuuden ja vaikutusten selvittämiseksi eri EU-maissa.
- Vastuutahot: SM, UM, TM
Kustannukset ja kustannusten jako: Tehdään virkatyönä.
- 27) Politiikkalinjaus: Otetaan huomioon lapsen edun periaate läpileikkaavana periaatteena turvapaikka- ja pakolaispolitiikassa.
- Toimenpiteet:
Seurataan lapsen asemaan ja etuun liittyvien kysymysten toimivuutta ja soveltamista ulkomaalaislain yhteistyössä eri viranomaisten (SM, TM, STM, OPM) kanssa.
Lapsen etua selvittäessä turvaututaan lastensuojelutyön asiantuntemukseen ja parannetaan eri ammattiryhmien asiantuntemusta lapsen edun arviointiin liittyvissä kysymyksissä. Selvitetään mahdollisuus liittää lapsen palauttamiseen seurantamahdollisuus.
Valmistellaan eri hallinnonalojen kanssa yhteiset ohjeet sen varmistamiseksi, että tuetaan yksin tulleen alaikäisen lapsen arvokas ja lapsen etua turvaava paluu perheensä luo.
Kehitetään yhteistyötä ja tiedonkulkua viranomaisten ja turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskusten välillä alaikäisten lasten edun turvaamiseksi.
- Vastuutahot: SM, TM, STM, OM, UM
Kustannukset ja kustannusten jako: Tehdään virkatyönä.
- 28) Politiikkalinjaus: Tuetaan EU-maiden palauttamispolitiikkojen– ja menettelyjen harmonisoinnin kehittämistä korostaen yhteistyötä muiden jäsenmaiden kanssa palautusten käytännön toteuttamiseksi ja koordinoimiseksi. Tuetaan kansallisella tasolla vapaaehtoista paluuta ja huolehditaan siitä, että ulkomaalainen, jolla ei ole oleskeluoikeutta Suomessa, poistetaan maasta tehokkaasti ja että palauttaminen pannaan täytäntöön inhimillisesti ja oikeudenmukaisesti ihmisoikeuksia kunnioittaen.
- Toimenpiteet:
Nostetaan eri EU-maiden erilaiset palauttamispolitiikat ja näiden vaikutukset keskusteluun EU:ssa yhteisten periaatteiden aikaansaamiseksi.
Tuetaan EU-tasolla politiikkaa, jolla pyritään edistämään palautusten tehokkaampaa toteuttamista unionissa. Tuetaan meneillään olevien komission takaisinottosopimusneuvottelujen loppuun saattamista ja uusien neuvottelumandaattien antamista komissiolle
Edistetään vapaaehtoista paluuta ensisijaisena paluutapana.
Selvitetään maasta poistamisen täytäntöönpanoon liittyvien menettelysäännöstensekä niihin liittyvien pakko- ja voimakeinojen muutostarpeet.
Lisätään kotouttamislakiin säännökset matkakustannusten suorittamisesta vapaaehtoisesti kotimaahansa palaavalle kansainvälistä suojelua hakeneelle ulkomaalaiselle.
- Vastuutahot: SM, TM, UM, STM
Kustannukset ja kustannusten jako: Tehdään virkatyönä.
- 29) Politiikkalinjaus: Tuetaan EU-maiden palauttamispolitiikkojen– ja menettelyjen harmonisoinnin kehittämistä korostaen yhteistyötä muiden jäsenmaiden kanssa palautusten käytännön toteuttamiseksi ja koordinoimiseksi. Tuetaan kansallisella tasolla vapaaehtoista paluuta ja huolehditaan siitä, että ulkomaalainen, jolla ei ole oleskeluoikeutta Suomessa, poistetaan maasta tehokkaasti ja että palauttaminen pannaan täytäntöön inhimillisesti ja oikeudenmukaisesti ihmisoikeuksia kunnioittaen.

Toimenpiteet:

Nostetaan eri EU-maiden erilaiset palauttamispolitiikat ja näiden vaikutukset keskusteluun EU:ssa yhteisten periaatteiden aikaansaamiseksi.

Tuetaan EU-tasolla politiikkaa, jolla pyritään edistämään palautusten tehokkaampaa toteuttamista unionissa. Tuetaan meneillään olevien komission takaisinottosopimusneuvottelujen loppuun saattamista ja uusien neuvottelumandaattien antamista komissiolle.

Edistetään vapaaehtoista paluuta ensisijaisena paluutapana.

Selvitetään maasta poistamisen täytäntöönpanoon liittyvien menettelysäännösten sekä niihin liittyvien pakko- javoimakeinojenmuutostarpeet.

Lisätään kotouttamislakiin säännökset matkakustannusten suorittamisesta vapaaehtoisesti kotimaahansa palaavalle kansainvälistä suojelua hakeneelle ulkomaalaiselle.

Vastuutahot: SM, TM, UM, STM

Kustannukset ja kustannusten jako: Tehdään virkatyönä.

- 30) Politiikkalinjaus: Parannetaan eri ryhmien erilaisten tarpeiden huomioimista järjestettäessä turvapaikanhakijoiden vastaanottoa.

Toimenpiteet:

Vahvistetaan yhtenäiset perusteet vastaanottoyksiköille paluun tukemisessa.

Kehitetään neuvontaa, kuntoutusta ja mielenterveyspalveluita traumatisoituneiden turvapaikanhakijoiden ja erityisesti erityisen tuen tarpeessa olevien lasten ja nuorten tarpeisiin. Muutetaan kotouttamislakia siten, että turvapaikanhakijoina yksin tulleiden lasten jälkihuolto turvataan.

Selvitetään opetusministeriön toimialalla mahdollisesti tarvittavia toimenpiteitä turvapaikanhakijoiden vastaanottoa jäsenvaltioissa koskevista vähimmäisvaatimuksista annetun neuvoston direktiivin kansallisen täytäntöönpanon edellytysten toteutumiseksi. Selvitetään maahanmuuttajien perusopetuksen lainsäädännöllinen pohja tavoitteena täsmentää muuttajien oikeuksia.

Vastuutahot: TM, STM, SM, OPM

Kustannukset ja kustannusten jako: Tehdään virkatyönä.

- 31) Politiikkalinjaus: Kehitetään pakolaisten kuntiin sijoittamista siten, että sijoittaminen tapahtuu nopeasti ja kotoutumista edistävät toimet aloitetaan välittömästi sijoittamisen jälkeen.

Toimenpiteet:

Kannustetaan kuntia pakolaisten vastaanottoon tiedottamisen ja koulutuksen keinoin.

Arvioidaan kuntiin sijoittamisen onnistumista ja kuntien välistä muuttoliikettä sekä näiden edellytyksiä ja vaikutuksia.

Edistetään seudullista yhteistyötä luomalla edellytykset seudullisten palvelujen tuottamiseen.

Tarkastellaan seutukohtaisesti elinkeinoelämän ja palvelujen kehittämistä siten, että otetaan huomioon mahdollisuus hyödyntää pakolaisten ammatillista osaamista. Pakolaisten työllistymistä ja sijoittamista osaamista vastaaviin tehtäviin seurataan säännöllisesti.

Käsitellään pakolaisten kuntiin sijoittamista ja siihen liittyviä rahoituskysymyksiä osana maahanmuuton, etnisten suhteiden ja kotouttamisen puiteohjelmaa. Muodostetaan kunkin kunnan kotouttamisohjelmasta strateginen asiakirja, jossa linjataan kunnan oma maahanmuutto- ja pakolaispolitiikka.

Kuntaliitto kokoaa sivuilleen hyviä käytäntöjä pakolaisten vastaanotosta sekä esimerkkejä onnistuneista maahanmuutto- ja kotouttamisohjelmista.

Vastuutahot: TM, Kuntaliitto, kunnat

Kustannukset ja kustannusten jako: Pakolaisten kuntiin sijoittamisen kehittämistä aiheutuu kustannuksia. Voimavarojen riittävydestä tulee huolehtia.

- 32) Politiikkalinjaus: Tarkastellaan maahanmuuttokysymyksiä kokonaisvaltaisesti kehityspoliittisesta näkökulmasta tavoitellen sitä, että Suomen, kyseisen kehitysmaan ja maahanmuuttajan itsensä edut toteutuvat.

Toimenpiteet:

Huomioidaan maahanmuuttokysymykset kahdenvälisessä kehitysyhteistyössä nykyistä paremmin.

Edistetään monenkeskisessä yhteistyössä ja EU-politiikassa maahanmuutto- ja kehityskysymysten johdonmukaista käsittelyä.

Selvitetään kehityksimaista Suomeen suuntautuvan muuttoliikkeen eri ulottuvuuksia lähtömaissa.

Vastuutahot: UM

Kustannukset ja kustannusten jako: Tehdään virkatyönä.

- 33) Politiikkalinjaus: Ehkäistään ulkomaalaisten laitonta työntekoa ja laitonta työn teettämistä.
Toimenpiteet:
Korostetaan laittoman maahanmuuton ja työnteon torjuntaa Haagin ohjelman ja Suomen puheenjohtajakauden yhtenä teemana.
Lisätään tietoisuutta ulkomaalaisten työntekoa koskevista säännöksistä.
Vastuutahot: SM, TM
Kustannukset ja kustannusten jako: Tehdään virkatyönä
- 34) Politiikkalinjaus: Tehostetaan ulkomaalaisten työntekijöiden työehtojen valvonnan edellytyksiä. Puututaan tehokkain toimin mahdollisuuksiin teettää pimeää työtä ja yleensä harmaan talouden vetovoimaan myös yhteistyössä työmarkkinajärjestöjen kanssa.
Toimenpiteet:
Ulteva 2 –työryhmä jatkaa toimeksiantonsa mukaista valmistelua.
Lisätään tietoisuutta työelämän pelisäännöistä.
Vastuutahot: TM, STM
Kustannukset ja kustannusten jako: Tehdään virkatyönä.
- 35) Politiikkalinjaus: Aktivoidaan ihmiskaupan vastaista toimintaa. Uhrin oikeuksien takaaminen on tärkeä lähtökohta, joka myös auttaa vastuullisten syytteeseen asettamista.
Toimenpiteet: Toteutetaan kansallisessa ihmiskaupan vastaisessa toimintasuunnitelmassa määritellyt toimet.
Vastuutahot: SM, UM, TM, OM
Kustannukset ja kustannusten jako: Tehdään virkatyönä

**Liite 4: Työ- ja opetushallinnon työryhmän keskeisiä ehdotuksia
(Yhteistyössä kotoutumiskoulutusta kehittämään TM 2005:351, www.mol.fi)**

Kotoutumiskoulutus

Varmistetaan, että kotoutumiskoulutuksen suosituksen tavoitteet toteutuvat sekä rinnasteisessa että työvoimapoliittisessa koulutuksessa.

Henkilökohtaisen opiskeluohjelman laadinta tehdään keskeiseksi osaksi kotoutumissuunnitelmaa ja sen etenemistä seurataan mm. kotoutujan kirjan avulla.

Kotoutumiskoulutuksen vaikuttavuuden mittaamista tulee parantaa kehittämällä koulutuksen jälkeisen tilanteen seurantarjestelmä vastaavalle tasolle kuin muillakin työnhakijoilla.

Opal-järjestelmästä tulee kehittää selkokielen versio ja kääntää palautelomake yleisimmille maahanmuuttajakielille.

Kotoutumiskoulutusten laadun arviointiin tulee kehittää uudenlaisia menetelmiä, jotka huomioivat opiskelijoiden kielitaidon ja kulttuuritaustan eron. Myös henkilökohtaisiin kyselyihin liittyviä palautejärjestelmiä tulee kehittää.

Kurssikummitoiminta tulee vakiinnuttaa ja kohdentaa systemaattisesti myös maahanmuuttajien kotoutumiskoulutukseen.

Opiskelijapalautetta tulee kerätä jatkossa myös henkilökohtaisten haastattelujen avulla.

Kehitetään maahanmuuttajien omaehtoisen koulutuksen tilastointi- ja seurantarjestelmää

Työvoimapoliittinen koulutus

Työvoimakoulutuksena järjestettävää kotoutumiskoulutusta tulee hankkia kapasiteettihankintana aina silloin kun se on tarkoituksenmukaista.

Työvoimapoliittisen kotoutumiskoulutuksen hankinnoista päätettäessä tulee painottaa koulutuksen järjestäjän kontakteja työelämään.

Kotoutumiskoulutusta tulee voida hankkia myös yksittäisinä opiskelijapaikkoina.

Yleissivistävä koulutus

Perusopetuksen ja lukion aineopintojen oikeuttaminen tulisi toteuttaa suunnitellulla tavalla.

Perusopetuksen järjestämislupia myönnettäessä selvitetään tapauskohtaisesti nykyisten aikuisoppilaitosten mahdollisuudet palvella erityisesti maahanmuuttajien perusopetusta. Tämä koskee myös aikuisille tarkoitettua perusopetukseen valmistavan opetuksen järjestämistä.

Peruskoulun päättävien jatko-opintomahdollisuuksia selvittävän työryhmän (ns. nivelvaiheen koulutus) tulee työssään ottaa huomioon myös jatko-opintokelpoisuutta vailla olevien nuorten ja aikuisten maahanmuuttajien asema.

Etälukioiden toimintaohjelman yhteydessä kiinnitetään huomiota myös maahanmuuttajien mahdollisuuksiin opiskella etälukioissa.

Ammatillinen peruskoulutus

Opetusministeriössä selvitetään uusien opiskelijavalinnan perusteiden vaikutuksia myös maahanmuuttajien kannalta. Selvitetään samalla valmistavasta koulutuksesta annettavien lisäpisteiden tarve.

Selvitetään erikseen myös soveltuvuuskokeissa menestymistä kulttuuristen tekijöiden kannalta.

Opetushallitus järjestää koulutusta kielikokeen käytöstä opiskelijavalinnoissa.

Oppisopimuskoulutus

Maahanmuuttajien ohjaus- ja tukitoimet kytketään normaaliksi osaksi oppisopimuskoulutuksen toteuttamista ja opiskelun henkilökohtaistamisen resursseja lisätään.

Maahanmuuttajien työelämäyhteyksiä vahvistetaan mm työssäoppimisjaksojen ja kotoutumistyöpajojen kautta. Ammattialakohtaista kielikoulutusta lisätään.

Ammatillinen lisäkoulutus

Lisäkoulutuksen järjestämislupien uusimisen yhteydessä annetaan erityinen koulustehtävä maahanmuuttajien lisäkoulutuksen järjestämiseen tätä koulutusta laajemmassa määrin järjestäville.

Näyttötutkintoihin valmistavaan koulutukseen sisällytetään suomen kielen opetusta koulutuksen rahoitusmuodosta riippumatta ja lisätään koulutukseen tarvittaessa tiedot suomalaisen yhteiskunnan toiminnasta, suomalaisen työelämän lainsäädännöstä sekä hygienia- ja turvallisuusmääräykset alalla.

Näytön arvioijat ja sen toteutukseen osallistuvat perehdytetään siihen, miten kulttuuriset tekijät vaikuttavat yksilöiden väliseen viestintään ja tilanteiden tulkintaan.

Vapaatavoitteinen koulutus

Vapaan sivistystyön suuntaviivaohjauksessa kaikki oppilaitosmuodot ovat asettaneet maahanmuuttajien kieli- ja kulttuurikoulutuksen keskeiseksi painoalueeksi. Tämä tarvitsee tuekseen tulevina vuosina selvästi lisäresursseja.

Kehittämisyavustusten suuntaaminen maahanmuuttajakoulutusta tukeviin vapaan sivistystyön hankkeisiin sovitaan vuosittain oppilaitosmuotojen kesken, kun Opetushallitus asettaa määrärahat haettaviksi. Avustusten suuntaamisessa tulee pyrkiä siihen, että tarjolle saataisiin eri tyyppistä ja kestoltaan erilaista koulutusta. Etenkin pienet kohderyhmät jäävät helposti sivuun valtionosuuksin tuetussa koulutuksessa.

Opetusministeriö selvittää opintosetelin käyttöä maahanmuuttajien koulutuksessa opiskelijamaksun korvaamisessa. Samassa yhteydessä selvitetään opintosetelin käyttö-mahdollisuudet maahanmuuttajien erityisryhmien (esim. kotiäidit, vanhuksat, vammaiset, luku- ja kirjoitustaidottomat) koulutuksen rahoitusmuotona.

Korkeakoulujen tarjoama koulutus ulkomaisille

Suomen tai ruotsin kielen opiskeluun kannustetaan ja opetusta tarjotaan aktiivisesti ulkomaalaisille opiskelijoille opintojen alkuvaiheessa.

Ulkomaalaisten opiskelijoiden yhteyksiä suomalaiseen työelämään lisätään mm. erilaisten harjoittelu - ja tutustumisjaksojen avulla.

Kotoutumiskoulutuksessa huomioidaan maahanmuuttajien aiempi koulutus ja ammattitausta ja koulutukseen liitetään mahdollisuus perehtyä oman ammattialan terminologiaan ja ajankohtaisiin käytäntöihin mm. ohjaamalla maahanmuuttaja koulutuksen aikaiseen työharjoitteluun ensisijaisesti oman alan harjoittelupaikkoihin.

Ennen koulutuksen alkua varmistetaan osanottajien lähtötaso (mm. kielitaito, tutkinnon taso ja motivaatio) erityisellä alkukartoitusjaksolla.

Korkeakouluja aktivoidaan mm. tiedotuksella tarjoamaan mahdollisuutta tarvittavien korkeakouluopintojen hankkimiseen myös maahanmuuttajaryhmille.

Kotoutumisohjauksen kehittäminen

Ohjauksellista osaamista lisätään kaikkien siihen osallistuvien ammattiryhmien osalta. Myös muiden, kuin kotoutumisohjaukseen erikoistuneiden työvoimavirkailijoiden osaamista hyödynnetään kotoutumis-palveluissa.

Rekrytoidaan kotoutumispalveluihin maahanmuuttajataustaisia virkailijoita.

Kunnan sivistystoimen edustus on mukana kotouttamistyössä sekä kuntien kotouttamisohjelmien laadinnan yhteydessä että tarpeen mukaan henkilökohtaisessa kotoutumisohjauksessa

Suunnitelmia tarkistetaan yhteistyössä kotoutujan, työvoimatoimiston ja kouluttajan kesken koulutuksen aikana ja sen päättyessä. Kouluttajalta saatavan tiedon siirtymistä kotoutumissuunnitelmiin tehostetaan.

Osaamisen kartoittamista kehitetään siten, että jokainen kotoutumisprosessiin osallistuva viranomainen tietää oman roolinsa siinä.

Kehitetään uusia innovatiivisia osaamiskartoitusmenetelmiä sekä työvoimaviranomaisten että kouluttajien käyttöön. Menetelmien tulisi kattaa sekä virallisessa koulutusjärjestelmässä hankitut tiedot ja taidot että muulla tavoin opittujen tietojen ja taitojen arvioinnin.

Sovitaan kuntien koulutoimen ja työvoimatoimistojen välisestä tiedonkulusta ja työnjaosta kotoutumisohjauksessa.

Sähköisiä tiedotuksen välineitä kehitetään.

Suomen kielen alkeiskoulutuksista tiedotetaan jatkossa yleisimmillä maahanmuuttajien äidinkielillä.

Opettajien valmiuksia koulutuksista tiedottamiseen tehostetaan.

Luku- ja kirjoitustaidottomien opetus

Luodaan sellainen koulutusmalli, jonka avulla on mahdollista saavuttaa tarvittava luku - ja kirjoitustaito.

Käynnistetään uuden opetussuunnitelman valmistelu, jota varten Opetushallitus perustaa työryhmän keväällä 2005.

Luku- ja kirjoitustaidottomien koulutuksen kehittämässä ja järjestämisessä hyödynnetään muiden maiden kokemuksia.

Kehitetään diagnostisointi - ja testausmenetelmiä, joiden avulla voidaan paremmin ja tarkemmin määritellä opiskelijan lähtötaso

Opetushallituksen opetustoimen täydennyskoulutuksen rahoitusta suunnataan aikuisten maahanmuuttajien luku- ja kirjoitustaidon opettajille.

Lisätään aiheeseen liittyvää tutkimusta ja tiivistetään yhteistyötä tutkimuslaitosten ja yliopistojen kanssa ja lisätään koulutukseen osallistuneiden maahanmuuttajien seurantatutkimusta.

Selkiytetään opetus - ja työhallinnon vastuuta luku - ja kirjoitustaidottomien opetuksesta

Ulkomailla suoritettujen tutkintojen tunnustaminen ja rinnastaminen

Maahanmuuttajien ohjaustyötä tekeville viranomaisille ja kouluttajille järjestetään lisäkoulutusta tutkintojen tunnustamisesta ja vertailusta ja ammatinharjoittamisoikeuksien myöntämismenettelyistä.

Selvitetään edellytykset sisällyttää tunnustamis/vertailupäätöksistä perittävät käsittelymaksut työvoimakoulutuksen hankintakustannuksiin

Yleiset kielitutkinnot

Koska yleiset kielitutkinnot on ainoa valtakunnallinen yhteismitallinen tapa arvioida kielitaitoa ja samalla myös kotoutumiskoulutuksen onnistumista, viranomaisten ja kouluttajien pyritään siihen, että koko valtakunnassa otetaan käyttöön yleinen kielitutkinto ainoana virallisena kielitaidon arviointijärjestelmänä.

Kielitutkintojen järjestämisaikakohdat ovat joustavia ja tiedot tuloksista pyritään saamaan nykyistä nopeammin

Inkerinsuomalaisten paluumuuttajien kielitutkinnon kehittämässä käytettyä digitaalista arviointijärjestelmää hyödynnetään mm. kotoutumiskoulutuksen yhteydessä tarvittavan kielitaidon arvioinnissa erityisesti maahanmuuttajien siirtyessään koulutuksesta toiseen.